

Divorce in Turkish Society: Personal and Family of Origin Characteristics*

Suat KILIÇARSLAN^{a*} (ORCID-ID-0000-0002-2907-8480)

Birsen ŞAHAN^b (ORCID-ID- 0000-0001-5147-516X)

^aNiğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Niğde/Türkiye

^bZonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Zonguldak/Türkiye

Article Info

DOI: 10.14812/cufej.848273

Article history:

Received 28.12.20

Revised 16.08.21

Accepted 22.08.21

Keywords:

Couple relationship,
marriage,
divorce,
family of origin,
socio-cultural transfers.

Abstract

In this study, it was aimed to examine the couple relationships of adult individuals whose marriage experience resulted in divorce, their perspectives regarding the relational interactions with divorce and the interactions with their family of origin. The study is a descriptive one, and employs the phenomenological design, one of the qualitative research methods. In this study, data was collected from the participants through the interview technique in the spring term of 2019, and the content analysis method was used to analyze the data. The study group consisted of 39 divorced (27 female; 12 male) individuals aged between 23-55, who did not have any psychiatric diagnosis and living in a city center in Central Anatolia. Semi-structured interview form was used to collect data. As a result, it was concluded that the participants had too much difficulty in couple relationships, and the relationships were affected from the family of origin relationships, premarital experiences and socio-cultural elements.

Türk Toplumunda Boşanma: Kişisel ve Kök Aile Özellikleri

Makale Bilgisi

DOI: 10.14812/cufej.848273

Makale Geçmişi:

Geliş 28.12.20

Düzeltilme 16.08.21

Kabul 22.08.21

Anahtar Kelimeler:

Çift ilişkisi,
evlilik,
boşanma,
kök aile
sosyo-kültürel aktarımlar.

Öz

Bu çalışmada, evlilik deneyimi boşanma ile sonuçlanmış yetişkin bireylerin çift ilişkileri ve boşanma sürecine ilişkin kendi bireysel deneyimleri, boşanmaya ilişkin kişisel ve kök aileleri ile olan etkileşimlerine dair bakış açılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma betimsel bir araştırma olup nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseninde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada veriler 2019 yılı bahar döneminde görüşme tekniği ile toplanmış ve verilerin analizi için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, Türkiye'de İç Anadolu'da bir ilde şehir merkezinde yaşayan ve psikiyatrik tanısı olmayan 23-55 yaş arası boşanmış 39 (27 kadın, 12 erkek) kişiden oluşmaktadır. Veri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Sonuç olarak, katılımcıların çift ilişkilerinde çok fazla güçlük çektikleri ve evliliklerinde kök aile ilişkilerinden, evlilik öncesi deneyimlerden ve sosyo-kültürel unsurlardan etkilendikleri sonucuna varılmıştır.

Introduction

As a biopsychosocial being, human being needs to live together and needs others' existence. Since the individual cannot provide his or her own care at the time of birth, he or she comes to the world as dependent and needy. In addition to being cared for and protected, interactions that support emotional

*This research was presented as a summary oral presentation at the Conference of *VIIth International Eurasian Educational Research Congress Ankara University, Ankara/Türkiye* on June 19-22/2019.

***Author:** suatkilicarslan@ohu.edu.tr

and social development such as being loved and having a sense of belonging are also met within the family system. Although many different definitions are given about the concept of family, in general terms, family refers to a structure where people live together and share a space, and where emotional ties are established, tasks and responsibilities are shared, and feelings of love and belonging are met. When a healthy relationship is established in the family, a sense of “we” is developed amongst the family members, all the family members feel valuable, a communication form gained by all members in the relationship is established, and empathy and love are the emotions that are felt. Amongst family members who have healthy and unhealthy family structures, there are differences in couples’ relationship structures with each other and with other sub-systems. In an ideal family, all family members have a constructive relationship with each other, and each family member behaves according to their age and role.

In addition to ideally being a structure where individuals interact socially, their emotional needs are met, and developmental opportunities are provided, a family can also turn into a source of emotional conflicts, disturbances and tensions (Bowen, 1976; Kerr, 1981). The quality of communication between family members, the way problems are handled in times of stress and the support sources of the family affect the inter-family relationship quality. Also, conflicts may arise in the family due to the couples’ marital expectations, differences in attitudes towards raising children, incompatibility in sexual life, having different expectations about domestic roles, economic conditions, having different life perspectives or coming from a different ethnic background. Contrary to what is presumed, however, most of the couples who do not receive satisfaction from their marriages do not consider divorce (Huston, Caughlin, Houts, Smith & George, 2001). Although emotional ties have been broken in some marriages due to conflicts, the institution of marriage may continue due to economic, individual and social reasons such as the existence of children, fear of having economic loss, fear of being alone, social pressure, loss of status, one of the spouses’ unwillingness to end the marriage and religious beliefs (Akgün & Polat-Uluocak, 2010; Dwairy, 2006; Georgas, 2006; Kurter, Jencius & Duba, 2004). In this case, marriage can become a structure where the spouses are unhappy, the satisfaction cannot be achieved, but where the relationship continues and the emotional instability is experienced. Couples, who cannot meet their expectations in their marriages, who cannot tolerate the negativities experienced and who believe that it is unnecessary to make more efforts, take steps towards legally ending their marriages with divorce at the tipping point (Arıkan, 1996; Huston et al., 2001; Quah, 2008).

Family is a structure that is much different than a legal contract or a business with economic functions. Family is a structure that has many variables. For this reason, the continuation or ending of a marriage is not a situation involving the interaction of just two people. Divorce affects not only two individuals, but also their children, the social environment of both individuals, their family of origin and ultimately the society (Segrin & Flora, 2011; Bohannon, 1970). Both the marriage and the divorce process and its consequences include sociological structures since they are influenced by the characteristics of the culture in which the individuals live and influence the culture in which they are living. They, also, include psychological structures since they are influenced by individual characteristics and influence the individual (Robinson, 1991). According to the family system theory, families continue to exist within wide social structures. Therefore, it is necessary to understand the social-cultural structures affecting the family in order to understand the factors that cause pressure on the family and imbalance in it (Segrin & Flora, 2011).

Besides, the impact of social values and norms on marriage, many factors such as individuals’ past experiences, their perspectives on marriage, their attitudes towards life, themselves and others, their education and work backgrounds, skills in solving problems and coping with them and their interaction with their family of origin affect marital life (Karney & Bradbury, 1995). Studies reveal that some factors specifically like marriage age, race and ethnicity, socioeconomic status, divorce status of parents, having different cultural characteristics, unrealistic marital expectations, difference in religious beliefs and lack of experience in close relationships create risks in terms of divorce (Cherlin, 2010; Orbuch, Veroff, Hassan & Horrocks, 2002; Karney & Bradbury, 1997; Weinberger, Hofstein & Whitbourne, 2008).

The culture in which the individual lives affects the decisions he or she takes. In cultures where social values are at the forefront, the relational aspect of the individual's self stands out (Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2014). In this case, instead of the wishes of the individual, the wishes of the group he or she is in become more important. Affected also from its geographical location, Turkey is a mixture of the East's collectivist structure and the West's individualistic structure. This affects the way the problems are handled, and how the problems are expressed, made sense of and solved (Erdur-Baker, 2007). Tasks and roles taken to please others may affect an individual's marital life. In Turkey, both women and men living in families with traditional family structures experience anxiety of being evaluated and judged by others. Although women have a voice as much as men in the decisions taken within the family with the increase in their participation in education and work life, the decision-makers in traditional families are usually men (Gülerce, 1996; Gülerce, 2007). Especially the difficulty of economic conditions causes women to divorce and have difficulties during the post-divorce process.

Just like the process of divorce is not an event that develops in one day, the consequences of this and its effects on the family system do not reach a balance immediately. The social support the individuals have in creating balance in their lives after encountering crises and their success in using their own power sources have an important effect on minimizing the intensity and duration of negative emotions (Booth & Amato, 2001; Tedeschi & Calhoun, 2004). In cases where the child stays with the mother after the divorce and where the mother's support sources are also reduced, women find it difficult to cope with stress (Amato & Gilbreth, 1999; Amato & Keith, 1991; Anthony, DiPerna & Amato, 2014; Havermans, Botterman & Matthijs, 2014). Economic difficulties and being alone cause stress to increase (Hope, Power & Rodgers, 1999; Broussard, 2010).

Woman symbolizes honor in families with traditional structure in Turkey. This duty imposed on women can delay the decision of divorce for both women and men, even if they are unhappy in their marriages. The concept of honor is a culture-specific concept that has been passed on for generations, and these roles imposed on women by families living in urban and rural areas differ (Mocan-Aydın, 2000). These roles and duties imposed on women by their family members can make women and men perceive women as worthless, insignificant and dependent on men (Aktaş, 2013). In this context, this study is significant in terms of reflecting the marital relationships in Turkey and effects of family of origin during the process of divorce.

There is more literature examining the reasons for divorce and its effect on children and women in Turkey (Aktaş Akoğlu & Küçükkaragöz, 2018; Binay, 2018; Can & Aksu, 2016; Karakaya, 2018; Öngider, 2013; Sucu, 2007). What kind of experiences divorced individuals went through the formation of their family, during their divorce process and after their divorce, and how did their family of origin get affected during these periods are amongst the subjects that are not emphasized very much. Since the problem of divorce has increased in recent years both in Turkey and the world and since this situation came to the forefront as a social problem, it is important to conduct extensive studies on the subject and develop projects for solving the problem. Within the framework of this purpose, in this study, the personal characteristics of divorced individuals and the effects of family of origin relationships on their couple relationships were examined.

Method

This study is a descriptive study examining adult individuals' personal and relational views on the divorce process and their views on the effects of family of origin. The study employs the phenomenological design, one of the qualitative research methods. Phenomenological studies focus on cases that we are aware of, but do not have in-depth and detailed understanding (Yıldırım & Şimşek, 2006).

Study Group

The study group was selected by homogeneous sampling method, one of the purposeful sampling methods. Purposeful sampling allows in-depth examination of situations believed to have rich information, and homogeneous sampling method, one of the purposeful sampling methods, allows the

identification of a distinct subgroup by creating a small and homogeneous sample (Yıldırım & Şimşek, 2006). Aged between 23 and 55, the study group consisted of 39 divorced individuals living in a city center in Central Anatolia. Research data were collected in the spring of 2019. It was ensured that the participants did not have a mental health disorder or a communication problem that could prevent data collection and volunteered to participate in the study.

Twenty seven of the participants were female and 12 were male. Their ages ranged between 23 and 55 years. The mean age was 35.64 years. Their marriage ages varied between 14 and 35, with an average marriage age of 23.11 (The average marriage age for women was 19.7 years, while the average marriage age for men was 26.53 years). The divorce age ranged from 19 to 48 years. The average divorce age was 30.4. Participants' marriage duration ranged from 1 to 31 years. While the average marriage duration for women was 10.48, the mean marriage duration for men was 3.07. Nineteen of the participants stayed married for 1-5 years, 12 of them for 6-10 years, three of them for 16-20 years, and three of them for 21-25 years. One person's marriage lasted 28 years, and another one's marriage lasted 31 years. The average marriage duration of all participants was 6.77 years. Twelve of the participants graduated from elementary school, three from middle school, and 13 from high school. Two of the participants had associate degrees, eight had bachelor degrees and one had a graduate degree. The mothers of the seven participants were illiterate, whereas 26 of them graduated from elementary school, four from middle school, two from high school, and one from university. The fathers of the two participants were illiterate, whereas 22 of them graduated from elementary school, five from middle school, nine from high school, and one from university. Nineteen of the participants lived with their parents (and with their children, if they had any), seven with their children, six with their new spouses, five lived alone, and one lived with his brother. One participant, on the other hand, continued to live with her ex-husband and children. While 32 of the participants had jobs, seven did not have a job. Ten participants had no children, 13 had one child, nine had two children, four had three children, and three had four children. The families of the 27 participants approved their marriages, whereas the families of the 12 participants did not approve their marriages.

Data Collection Tools

In the study, data were collected by the interview technique, one of the qualitative research methods. With the semi-structured interview form, detailed information was gathered about the relationships of the participants with their families during their marriage and divorce process, the attitudes of the families during the divorce process, their messages towards divorce and the continuation of the marriage, and the reflections of their cultural perspectives on marriage on the divorce process. Within the scope of the interview, divorced individuals were asked a total of 22 questions about their personal information (9 questions), and the effects of family of origin relationships (13 questions) under two main sections, and they were asked to evaluate their opinions under these main headings. The developed interview form was presented to three academicians who were also family therapist so that they would evaluate the questions in terms of clarity and appropriateness to the study purpose. As a result, within the framework of the interviews conducted with these divorced individuals, the answers to the questions that were asked as part of the following main headings were sought:

1. What are the effects of the participants' personal information such as sex, age, marriage duration and divorce age, and education level on the divorce process?

2. What are the views of the participants on the family of origin relationships, intergenerational transmissions and experiences?

Data Analysis

Prior to the interview, participants were informed about the purpose and importance of the study. They were also informed that the interview records and personal information would be kept confidential. Informed consent form was obtained within the framework of research ethics committee

approval. Interviews with each participant lasted an average of 20 minutes, and the interviews were recorded with a voice recorder with the permission of the participants. The data obtained from these voice recordings were converted into written text by the researchers, and content analysis was conducted on the texts. The codes and themes were determined after the data obtained were read by the researchers.

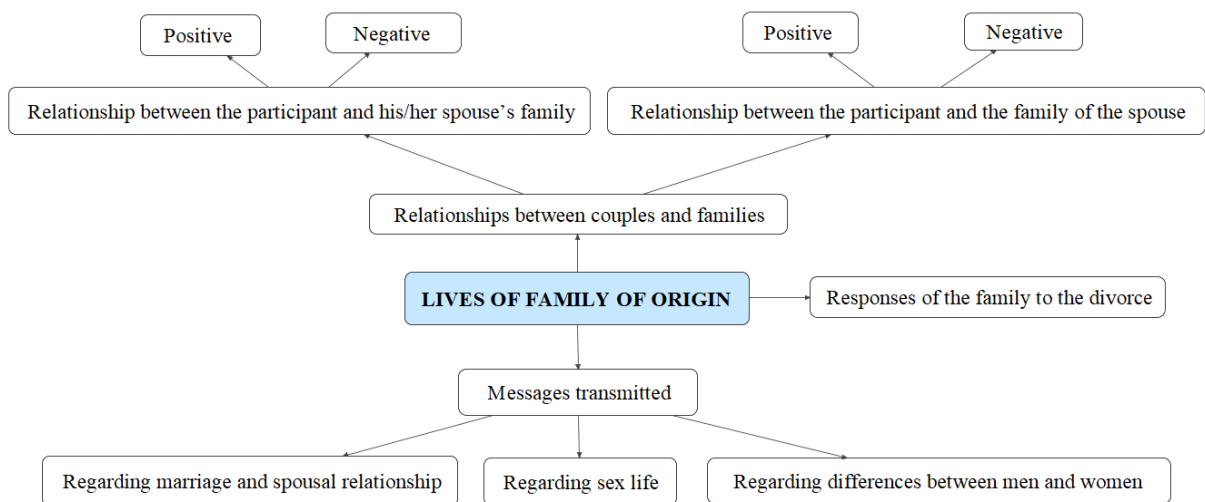
Furman, Langer and Taylor (2010) state that repetition of the coding process after waiting for a while supports the validity of the qualitative data analysis. For this reason, one week was waited after the first coding process, the previous coding was revised, and the necessary changes were done, and new coding was developed by the researchers. Thus, care was taken to ensure that the coding were accurate and compatible with the data. By paying attention to the consistency between the coding made by the researchers, the validity and reliability of the study findings were supported by adherence to the principles of time invariance and inter coder reliability. For inter coder reliability in this study, the formula described in Miles and Huberman: $\text{reliability} = \frac{\text{number of agreements}}{\text{number of agreements} + \text{disagreements}}$ (Tavşancıl & Aslan, 2001) was used and the consistency score between coders was found as 93%. Afterwards, the main themes were determined by taking into consideration the data obtained from the participants. Nvivo qualitative analysis program was used in the organization and presentation of the data obtained within the framework of the codes and themes. In the presentation of the findings, participants' quotes were provided by using their views.

Findings

The information obtained about the participants is included under the title of the study group. Findings obtained from the participants about the family of origin relationships were grouped under three categories. The first of these categories is the messages transmitted from the family of origin. This category consists of three subcategories: messages regarding marriage and spousal relationships, messages regarding sexual life, messages regarding differences between men and women in marriage. The responses of the family of origin to divorce were determined as another category. Family of origin relationships, which were determined as the third category, consists of two subcategories: the relationship between the family of the participant and the former spouse, and the relationship of the participant with the former spouse's family. The categories created for family of origin and the themes under these categories are presented in Figure 1.

Figure 1.

Findings regarding the family of origin relationships

Findings Regarding Messages Transmitted from the Family of Origin

Under this heading, messages such as rules, norms, responsibilities, values, etc. about marital relationships, being a spouse, or being a parent implicitly or explicitly conveyed from participants' families of origin to them are presented.

Messages Regarding Marriage and Spousal Relationships:

These messages which include information on how the marriage and the relationship should be conducted between spouses include themes such as *man is superior in marriage, the man's word is valid, be respectful towards the husband, the woman serves, the family is important, continue the marriage with its good and the bad, fidelity is important, the woman is self-sacrificing and takes everything lying down, marry from your own culture, the man can restrict woman, the woman makes the nest, sex in marriage is important and be patient.*

The message of *the man is superior in marriage, the man's word is valid*, one of the messages reflecting the difference between men and women in marriage, is amongst the most transmitted messages to participants from their parents regarding marriage and spousal relationships. These messages, which are acquired and adopted by observing the relationship between parents, are reflected in the marriages of the participants. In parallel with this message, another message transmitted to the male and female participants by their families is the message of *the woman serves*.

My father was a tough guy. We could tell what he meant from his eyes. Compared to my mother and father, we were more relaxed of course. Well, they taught us that women do what men say, men say the last word, and women do the chores. When I grew up like this, this was reflected in my marriage. You don't see man superior to yourself, but you are as meek as a lamb. When you say something to men, they beat you like my husband did to me (Female, age 50, marriage age 20, divorce age 43).

Another message transmitted to the participants by family members is the message of *respecting both the husband and the family of the husband*.

"You should respect your husband's family and not discriminate". They emphasized being respectful the most. (Female, age 49, marriage age 20, divorce age 48).

In families where divorce is not accepted, messages have been transmitted regarding the continuation of the marriage regardless. Under the theme of *continue the marriage with its good and the bad*, a participant said the following words:

We had something like this in the old generations: When you get married, you can't divorce until you die. So this made me continue my marriage for years. Like I said, it should have ended before. My parents should have supported me before. They should have supported before they found out he was cheating. And this process shouldn't have lasted this long. I wasted my life. (Female, age 41, marriage age 17, divorce age 41).

Another message related to values emphasized by families of both male and female participants is *fidelity is important*.

This is what I heard from the old generations. "You have to be faithful to your wife". I didn't hear this just in a sexual way, but in every way, and I have been faithful all the time. (Male, age 38, marriage age 28, divorce age 37)

Another message transmitted to two female participants by their families is the message of *the woman is self-sacrificing and takes everything lying down*.

We were given messages about respecting each other, showing our love, sometimes knowing to take things lying down and having a moral relationship (Female, age 31, marriage age 24, divorce age 30).

"Marry from your own culture", "the man can restrict women", "the woman makes the nest", "sex is important in marriage" and "be patient in marriage" are some of the other important messages transmitted to the participants by their families.

My mother and father had a consanguineous marriage. Around us, marriages have always been made between relatives. It was as if they wanted to give the message of "don't get out the family system". And there is no divorce in the relationships around me. Marriage is very important. Spouses accept each other in sunshine and storm (Male, age 28, marriage age 23, divorce age 26).

A woman knows how to make the nest. You should try to be more easygoing. They said these lots. (Female, age 43, marriage age 14, divorce age 19).

The words of a female participant, who learned from her family members that sex is important in marriage, are as follows:

My sister-in-law gave me an advice: "No matter how much you fight, you don't go to bed being cross with each other, she said, "Don't separate your beds". "When you separate your beds, the marriage begins to crumble". I think this is very true because I personally saw and lived this. (Female, age 23, marriage age 18, divorce age 21).

Messages Regarding Sexual Life:

Implicit or explicit messages transmitted to the participants by their family members about sexuality and sexual life are discussed under this category. These messages include themes like *sexuality is not spoken about (shameful), honor/fidelity is important, virginity is important, men keep the bloodline, the woman who laughs loudly is immoral, sexuality is important in marriage, it is the duty of the woman to satisfy the man, and infidelity of man and woman is different.*

Some of the participants stated that their family of origin did not talk about sexuality with them and that they considered talking about this issue shameful. Some couples even stated that they did not even talk about it amongst themselves.

Such conversations were not made. Neither of us liked to talk about it. I don't want to talk about it right now, either. (Female, age 30, marriage age 22, divorce age 28)

Yeah, well (laughs). I mean, these issues were never talked about, they were called inappropriate. I mean, I used to think that these issues should not be talked about. There was no time to talk about them, anyway. Nobody broached the subject either, neither my mother nor my father. For example, I can say that when there was such content on TV, they would turn it off because it was inappropriate. I can say that we all got used to it (Male, age 38, marriage age 34, divorce age 37)

A female and male participant who stated that no information was given not only about sexuality but also about sexual development in the family expressed that they did not share entering puberty with their parents using the following words:

They didn't talk about sexuality. It was shameful. My mother knowing that I entered puberty was even shameful. If we had a sister-in-law or an older sister at home, we could share it with them. But mom wouldn't know. As an example, my older sister told us that "our mother shouldn't. She didn't know until I got married." We just did like that. (Female, age 45, marriage age 17, divorce age 24).

Such matters weren't spoken openly in my family. We were knowledgeable only from what we heard among friends. Besides, I can say that I didn't receive a message from my family of origin because I left my family at a young age (Male, age 26, marriage age 22, divorce age 26)

In addition, messages were transmitted from the family members to the participants about the importance of fidelity. Female and male participants were informed by their families that they need to be careful about virginity.

I heard from my mother about sexuality that I should not get intimate with anyone without getting married. (Female, age 33, marriage age 25, divorce age 32)

My mother and father didn't say anything to me about this but my grandfather and grandmother always talked to me about honor. Long before I got married, my grandfather talked about the wedding marriage. He said I have to pray before. He talked about how the woman clean or not (virginity) on the first night or something. I didn't sit down and talk about it with anyone else in my family. (Male, age 31, marriage age 22, divorce age 24).

The information and messages transmitted to women and men about sexuality also differ. In this regard, the male and female participants talked about the messages about how women should behave in society and how to behave sexually to their husbands, how women and men differed in case of infidelity, and the importance of the male child for the continuation of the bloodline using the following statements:

Let alone talking about sexuality, if a woman is laughing out loud, she is not a good woman. (Female, age 41, marriage age 17, divorce age 41)

I mean infidelity of a man and infidelity of a woman is different. (Male, age 42, marriage age 23, divorce age 25)

Messages Regarding the Differences between Men and Women in Marriage:

The messages that the participants received from their family of origin about the difference between men and women were *man is dominant/man's word is valid, the woman serves/ the woman does housework, the woman cannot go out at night without a man near her, the woman obeys/is patient even if the man beats the woman, it is the duty of the woman to satisfy the man, the woman is self-sacrificing, she takes things lying down, the married woman cannot have a male boyfriend, women should pay attention to their behavior, the man earns the money, the infidelity of women and men is different, the woman who laughs loudly is immoral, the woman is worthless, the woman should be distant with men, the woman knowing about sexuality is shameful, the woman makes the nest, and men can restrict the woman.*

The followings are some of the messages transmitted by the families of the participants about the differences between men and women in marriage:

Whatever he says is the word. You should obey what he says. Whatever he says, you must say okay. You must respect your husband's family even if they are wrong. This is what the marriage requires. You cannot have a life of your own. Your whole life is your husband and his family. If your husband doesn't want you to go to your parents, you won't go. (...) Of course, it affected my marriage badly because for example I wanted to meet with my friends, he wouldn't let me. I wanted to go and see my family. My husband was so jealous, didn't trust at all. That's why he was constantly restricting me. He didn't let me out of the house most of the time, so I had zero social life. Also, sex seemed to disappear because my husband would initiate sex when he wanted, he wouldn't ask me. He never asked. We didn't talk about it. I also don't want to talk about it now. Past is past. (Female, age 25,

marriage age 17, divorce age 22).

Privacy is very important... A man's infidelity and a woman's infidelity are very different. A woman can't go out at night without a man (Male, age 42, marriage age 23, divorce age 25).

Findings Regarding the Responses of the Family of Origin to the Divorce

Including the responses of the family of origin gave to the divorce, themes in this category are “they accepted, approved and supported”, “they did not approve first but then they accepted” and “they did not approve at all”. Some of the participants who had families that did not approve at first but accepted later on stated that they received responses such as “Hang on, it happens in every marriage”, “You must endure for your child”, “Don't break up your home”, “You should try to be easygoing”, “You are not hungry, you have a roof over your head” and “It will be fixed/I wish you didn't endure this much”.

During the divorce process, my family was always with me because they knew that my husband beat me, didn't come home, and we had fights. My father always told me “My daughter, as long I am alive you are more than welcome. You are my daughter. I didn't marry you so that they would belittle you.” So I didn't have any problems with my family, but I had a lot of trouble from around me because once people learn something, they don't stop talking about it, do they? They had already started to talk about me everywhere. But we continued on our way because they would talk one day, they would talk two days and then they would forget. There is nothing to do, I say it again, this was for the best (Female, age 25, marriage age 20, divorce age 24).

Frankly, they didn't want me to divorce because divorce goes against our family structure. My family did not want my family to be broken. But as they learned our reasons for separation, they accepted it later. And when there were no children or anything, my family accepted it more easily. I mean, when we parted our ways, there was no child to be hurt (Male, age 28, marriage age 23, divorce age 26).

Some of the participants whose divorces were not approved by their families stated that they received responses such as “Don't you ever break up your home”, “You couldn't be a good spouse”, “Divorce is such a nonsense”, “ Do not break up your home, you can't set your way that easily”, “You got married by running away without our permission”, “You are woman, you will get a bad reputation”, “There is no divorce”, “No leaving” and “You were unable to do anything”.

I have the most problems with my family. I mean, they say, “It wouldn't be like this if you were patient. They didn't approve of my divorce. They said, “Every marriage has problems. Be patient, don't end your marriage. You are a woman; you will get a bad reputation. My mother showed herself as an example. She says everything turned out okay because she was patient, but that was my mother's character and she handled this. I couldn't cope. (Female, age 45, marriage age 17, divorce age 24)

Findings Regarding the Family of Origin Relationships

Under this heading, two categories were developed to understand the relationships of the participants and their ex-spouses with their parents. These are the relationships between the family of the participant and the ex-spouse, and the relationships between the participant and the ex-spouse's family.

Findings Regarding the Relationships between the Family of the Participant and the Ex-Spouse:

A significant number of the participants stated that former spouses and their own family had unhealthy communication. These participants defined the relationship between their families and their ex-spouses as *communication problems/non-communication, bad relationship, bad, good with the father-in-law and bad with the mother-in law, cold, disrespectful, negative, weak, contentious, angry,*

distant, and hateful. Some example sentences from the participants who stated that their family and husband's relationships were bad are given below:

The relationship between my wife and my family wasn't positive. They kept up appearance because they didn't want it to reflect on our relationship. But her not getting along well with my family negatively affected me. After all, we were in the same city, and our houses were close. My wife getting along with my parents was important for me. (Male, age 28, marriage age 23, divorce age 26).

My wife didn't have a problem with my mother or my brother. When she started to listen to her father, her relationship with my family went sour. My mom and my wife had started to bicker of late. I couldn't redress the balance between them. Inevitably, this was effective in our divorce (Male, age 31, marriage age 22, divorce age 24).

Some of the participants stated that their family of origin and their former spouses had positive communication. These participants described this communication as good, normal, respectful and appropriate.

I was very good with them. I used to go to them. Besides, my mother-in-law and father-in-law would have died for me. I was their first daughter-in-law. They loved me more than their son. I mean, they did a lot for me. They supported me a lot. Well, they didn't treat me badly because I was a daughter-in-law. It was always good between us. (Female, age 49, marriage age 19, divorce age 37)

Findings Regarding the Relationship between the Participant and the Family of the Ex-Spouse:

Some of the participants stated that they had negative communication with their ex-spouse's family. These participants stated that they had *bad relationship* with their ex-spouse's family. The others mentioned that they communicated in a *cold, not welcoming, superficial, distant, problematic, authoritarian/conflicting, angry/rage and disregarding manner*.

My relationship with my husband's family was not good, because their financial situation was very good. They were always insulting me. This negatively affected the relationships. (Female, age 40, marriage age 18, divorce age 24)

Some of the participants stated that they had positive communication with their ex-spouse's families. These participants defined the relationship with their ex-spouse's families as good, like parents, good with father-in-law but bad with mother-in-law, close, normal, supportive and not mingling.

My husband would manage both sides very well. My ex-husband's family was also very good. There was no problem between us. There is still no problem. Our issue was about disagreements between my husband and I. (Female, age 30, marriage age 22, divorce age 28)

Actually, I had a father-in-law who considered the feeling of others. We communicated well. It was obvious he didn't want us to get divorced either. In addition to him, I was close with his brother. But his mother seemed like a hypocrite to me. Therefore, I did not communicate much with her. (Male, age 32, marriage age 27, divorce age 30).

Discussion

This study explored the couple relationships of adult individuals whose marriage experience resulted in divorce, their personal experiences regarding the divorce process and afterwards, and their perspectives regarding relational interactions and interactions with their family of origin. Based on the responses given by the individuals participating in the study to the personal information section, there are some striking features. When the personal information of the individuals participating in the study is

examined, it is seen that there are some remarkable characteristics. The first is about the young marriage age of the female participants and the marriage type. The husbands of the women who were married at a young age were generally older than them. In these marriages where there is a big age gap between the spouses and the spouses are not mature enough in terms of development, i.e. marriage is established due to family encouragement without spouses being ready for it, the spouses do not get to know each other very well and thus may begin to have unrealistic expectations from the marriage and the partner. For this reason, satisfaction from marriage decreases, conflicts increase, particularly the use of violence and spouses enter into a process leading to divorce. Reasons such as early marriage, low educational level and problems like occupational life, and thus couples being under intense stress are important in the ending of marriages (Clarke-Stewart & Brentano, 2006). Studies show that the tendency to divorce strengthens with the decrease in the marriage age and that the marriage age has a significant negative effect on divorce (Bumpass & Sweet, 1972; Booth & Edwards, 1985; Sanizah et al., 2014).

According to the participants' statements, the marriage process of most individuals was with the support of the family of origin, and they mostly came into contact with their spouses through the arrangement of the families. This shows that the participants did not know their ex-spouses well, and this led the couples into conflicts that they could not get out of. According to the Study of Causes for Divorce in Turkey (2014), couples' decision to get married without knowing each other enough before marriage is determined as one of the most important causes for the problems experienced. It is understood that most of the participants have low educational levels (middle school-high school level) and their educational development is also interrupted with the decision of marriage. This may be considered as one of the main reasons for the economic problems that female participants in the study expressed for post-divorce. Education level is also an important factor affecting economic conditions. This affects both the couple's relationship during marriage and the adaptation of the individuals to their new life after divorce. Amato and Preveti (2003) put forth that the stress caused by economic reasons in the marital relationship increases economic conflicts in the family and reduces emotional support between couples. Clarke-Stewart and Brentano (2006) listed early marriage age, low level of education and occupational life and thus couples being under intense stress as the reasons for the ending of marriages.

According to Erikson's psychosocial development theory, it is very important for the person to know himself or herself in a multi-faceted way, to set a career goal for himself or herself, to decide which social groups he or she will take part in and to create and develop his or her personal style during the adolescence period (12-17 age group), which is the period of identity development for the individual. Therefore, the individual forming his or her identity at this stage positively affects who and how one will establish intimacy and one's awareness of desires and expectations from this relationship. Moving to the next stage without successfully solving the complications in this stage may be the basis for the emergence of problems in close relationships (Erikson, 1968; cited in Duman, 2018). From this point of view, it can be believed that many of the participants were not able to go through the period of identity confusion in a healthy way because they got married without being ready enough.

Another important finding about the personal information of the participants is the marriage duration of the males and females. While divorced men generally stay shorter in marriage, women stay longer in marriage even if they experience problems (Can & Aksu, 2016). In Turkey, individuals are expected to continue their marriages until the end of their lives. In the history of Turkish culture, especially in the marriages of women, there is the understanding of "when you leave the family with your wedding dress on, you will return with your shroud" (Yıldırım, 2007). It is apparent that making the decision of divorce and being a divorced woman is a very difficult process for women. Men who experience disagreements in the relationship and believe that their expectations are not met are more determined than women when they decide to get divorced (Aktaş, 2011).

Divorced women in countries such as Turkey, which are dominated by collectivist values, are known to be unwelcome. In particular, the social perceptions regarding divorced women and the lack of

inadequacy of women's economic independence are considered as the main obstacles for women's inability to get divorced (TBNA, 2014). In addition, a woman with low-level of education and who has never worked during her marital life can postpone the divorce process when she thinks of the social reactions and problems she may face even if there are many reasons for her to give the decision to get a divorce (Can & Aksu, 2016). From this point of view, why female participants stayed longer in marriage is better understood when economic and social reasons are taken into consideration.

Many people who have separated from their spouses are afraid of the future and loneliness and start to worry about not knowing who they are and what will happen. The feelings of failure in the individual establish the belief that the expectations about the future cannot be realized, and this may lead to being envious of happy relationships, pessimism and decrease in self-esteem (Laver & Laver, 1991; Arıkan, 1996; Demircioğlu, 2000). According to the results of a study on divorced people in Turkey, divorced women restricts herself willingly because they want to feel secure (TBNA, 2014).

Regarding the interactions of the participants with their family of origin, the views were gathered under three themes: the relationships with family of origin, the messages transmitted by the family of origin about marriage and spousal relationships, and the reactions of the family of origin to the divorce. Family members are the first people and individual socialized with. Communication within the family provides information to the individual about how to interact with others. Repetitive patterns of interaction in the family give implicit messages to the individual in order to maintain the family balance (Watzlawick, Bavelas & Jackson, 2011). Messages transmitted within the family for generations are transmitted to all family members implicitly or explicitly. Secret messages, which are not particularly spoken of, sometimes affect the couples' approach to each other and the family interaction. In couple relationships, these messages are reflected in behaviors, roles and tasks, and spouses' approaches towards each other. For example, an individual, who received the implicit or explicit message of "you cannot trust men/women" from his or her family members, may feel constant anxiety in his or her own marital relationship, may not trust his or her spouse, and may exhibit some excessive controlling behaviors. This affects the functioning of the family system. There are limits in sharing and discussing ideas on certain subjects (Gülerce, 1996). According to the findings obtained in the study, the fact that sexuality is not spoken in the family can be considered as a culture-specific situation.

The participants' relationship with their family of origin showed that traditional collectivist point of view reflected on values that were transmitted from parents to children in Turkey. Participants were in intense contact with their family of origin before marriage, during marriage and after divorce. Both male and female participants perceived their relationship with their own family of origin more positively, while they perceived their relationship with their spouse's family of origin more negatively. Although this situation sometimes created positive feelings in terms of receiving their support, this intense interaction with their families negatively reflected on the couple relationships. In other words, it is understood from the views of the participants that the families of origin were very active during the process of marriage preparation, marriage and divorce. The most common family type in Turkish society is the nuclear family with intense contact with their family of origin. Married couples also maintain their networks and relationships with their families and secure themselves in some way. Because of this situation, a healthy line between married couples and their families may not form. Klobučar (2016) states that if young couples fail to establish clear lines in their marriages, this will lead to high levels of conflict with parents, mutual dissatisfaction and later divorce. The Study of Causes for Divorce in Turkey (2014) emphasized the intervention of the man's or woman's family to the relationship as the key factor in divorces caused by the close environment.

In this sense, young individuals who have recently formed a new family are responsible for determining the boundaries with their family of origin. When these lines are too permeable or too strict, relationships with parents can lead to conflicts in the new family (Gostečnik, 2010). The findings of this study show that young couples and their families did not have properly determined lines. It was concluded that the messages transmitted the family of origin about the differences between men and women in marriage also affected the couple relationship during marriage. The subsystem in which the

dysfunction affects the family the most is the spouse subsystem. The relationship established between the spouses provides information about the closeness and commitment between men and women and the relationships with children. These messages they received from their parents are reflected in their marital relationships in the future (Goldenberg & Goldenberg, 2012).

In families with a collectivist structure, married individuals are in two minds whether to be independent from their families or be a part of their families. This situation sometimes manifests itself as intervention of parents to the marital life of their children and as the newly married individual not being able to adapt to the new life. Some married couples who are unable to maintain a balance between their family of origin and their spouse may be adversely affected by this situation. The study results showed that pre-marital life experiences affect individuals' marital experiences. As it can be understood from the statements of the participants, it is seen that the family of origin transmit traditional messages appropriate to the strict and male dominant perspective to their children regarding marriage, sexuality in marriage and differences between men and women. It can be said that this point of view leads to the development of interaction patterns leading couples into conflict and causing divorce. In his study, Özüğurlu (2006) revealed that there is too much (56%) intervention by the family elders to the couples even though the couples do not want. This is amongst the main issues disrupting the relationships of the spouses and causing conflicts. Similarly, in this study, the participants complained that the families were too intrusive during the marriage. Based on this finding, it can be said that the family factor was vital in the marriages of divorced individuals.

Regarding the reactions of the family of origin to divorce, more than half of the participants stated that their parents approved and supported the divorce decision, but a significant number of parents did not initially approve or did not approve at all. Even if they are adults, individuals want to have good relationships with their families and maintain their love ties. Individuals whose families do not accept their divorce or who are pressured to continue their marriage may experience the divorce process with more challenges. Families often support their children about getting a divorce, but in some cases they may object to it and try to convince them to reconcile. In this study, examples of this were seen, and even if the families support their children, they also wanted them to reconcile.

As can be seen from these results, social values and norms have a huge impact on marriage. The culture that the children see from their families and therefore receive from them can become their own culture over time. It is known that the process of establishing a family in the Turkish family and cultural structure is more painful since the rituals and family of origin are at the center of the process. In Turkish culture, marriage is not only the unification of two individuals' lives. It is also a phenomenon that occurs between two families (Tezcan, 2000). Therefore, conflicts between the families related to the organization and economic costs also deeply affect the young people who are in the process of establishing a family. Even after getting married and establishing their own nuclear family, individuals can still experience the intervention of parents. This situation may cause problems between the spouses and even divorces (Beşpınar and Beşpınar, 2017; Kurter, Jencius & Duba, 2004). In this sense, it becomes very important for the couples to develop awareness about how their past experiences and their family of origin are reflected in their relationship and to receive professional help such as couple and marriage therapies when necessary.

Conclusion

The changing world and the social structure have created a difference in the functions of the family institution as well as in the structure of all institutions. All studies on the causes of divorce support the view that divorce is a phenomenon that has complex social, cultural, psychological and economic dimensions and cannot be explained by a single factor. In the study, the participants had too much difficulty in couple relationships, and the relationships were affected from the family of origin relationships, premarital experiences and socio-cultural elements. Rather than displaying destructive behaviors such as violence, aggression and psychological pressure during the problems or rather than being silent, withdrawing and being isolated, it is believed that receiving professional support such as family and marriage counseling will affect their relationship positively or they will healthy get through

the divorce process. It is also very important that the help centers are accessible to divorced individuals because of the high rate of mental/emotional distress during and after the divorce process and because divorce is an intense crisis in human life.

As a result, based on the findings of this study, it is believed that increasing the awareness and skills on main issues such as being ready for marriage, differentiation from the family, not having exaggerated expectations from your spouse and establishing healthy relationships during the pre-marriage period, one of the most important development processes in the lives of young individuals, will reduce the possible problems in marriage.

The findings of this study should be evaluated carefully considering the study's limitations. A limited number of divorced adult individuals were studied within the framework of the study, so we can say that the results are only valid for this study. In this sense, the study results contribute to the knowledge base in this field. As the next step, new studies can be conducted on larger populations using different methodologies. The results of these new studies can be examined comparatively with different cultures, including other factors affecting divorce.

Declaration of conflicting interests

On behalf of all authors, the corresponding author states that there is no conflict of interest.

Compliance with Ethical Standards

During the planning, data collection, analysis and reporting of this research, all rules included in the "Directive for Scientific Research and Publication Ethics in Higher Education Institutions" have been adhered to, and none of the "Actions Contrary to Scientific Research and Publication Ethics" included in the second section of the Directive have been implemented.

Türkçe Sürümü

Giriş

Biyopsikososyal bir varlık olarak insan birlikte yaşamaya ve diğerlerinin varlığına ihtiyaç duyan bir canlıdır. Birey doğduğu anda kendi bakımını sağlayamadığı için kendisine bakan kişiye bağımlı ve muhtaç olarak dünyaya gelmektedir. Kendisine bakılmasının, korunmasının yanı sıra sevilme, ait hissetme gibi duygusal ve sosyal gelişimini destekleyecek etkileşimler de yine aile sistemi içinde karşılanmaktadır. Aile kavramı ile ilgili birçok farklı tanım yapılsa da genel anlamda aile denilince birlikte yaşanan, aynı mekânın paylaşıldığı, duygusal olarak bağların kurulduğu, görevlerin ve sorumlulukların paylaşıldığı, sevmeye ve ait olma hislerinin karşılandığı bir yapı tanımlanmaktadır. Aile içinde sağlıklı bir ilişki kurulduğunda aile üyeleri arasında bir algı gelişmekte, ailenin tüm üyeleri kendini değerli hissetmekte, ilişki içinde tüm üyelerin kazanacağı iletişim biçimi kurulmakta, empati ve sevgi hissedilen duygu olmaktadır. Sağlıklı ve sağlıklı aile yapılarına sahip aile üyeleri arasında, eşlerin kendi aralarında ve diğer alt sistemlerle olan ilişki yapılarında farklılıklar bulunmaktadır. İdeal bir ailede bütün aile üyeleri birbiriyle yapıcı ilişki içindedir ve her aile üyesi yaşına ve rolüne uygun davranmaktadır.

En temelde ideal olarak aile, bireylerin sosyal olarak etkileşime girdiği, duygusal anlamda ihtiyaçlarının giderildiği, gelişimsel olanakların sağlandığı bir sistem olmasının yanı sıra aynı zamanda duygusal çatışmaların, rahatsızlıkların, gerilimlerin kaynağına da dönüşebilmektedir (Bowen, 1976; Kerr, 1981). Aile üyeleri arasındaki iletişimin kalitesi, stres anlarında problemlerin ele alınış biçimi, ailenin destek kaynakları aile içi ilişkinin kalitesini etkilemektedir. Bunun yanı sıra eşlerin evliliğe ilişkin beklentileri, çocuk yetiştirmeye yönelik tutumlardaki farklılıklar, cinsel yaşamlarındaki uyumsuzluk, ev içi rollere ilişkin farklı beklentilere sahip olma, ekonomik koşullar, farklı hayat bakışına ya da etnik yapıya sahip olma gibi nedenlerle de aile içinde çatışmalar yaşanabilmektedir. Ancak zannedilenin aksine, evliliklerinden doyum alamayan çiftlerin birçoğu boşanmayı düşünmemektedir (Huston, Caughlin, Houts, Smith ve George, 2001; Yörükoğlu, 2016). Yaşanan çatışmalara bağlı olarak bazı evliliklerde duygusal bağlar kopmuş olmasına rağmen çocukların varlığı, maddi kayıp yaşama endişesi, yalnız kalmaktan korkma, toplumsal baskı, statü kaybı, eşlerden birisinin evliliği bitirmek istememesi, dini inanç gibi ekonomik, bireysel ve toplumsal nedenlere bağlı olarak evlilik kurumu devam edebilmektedir (Akgün ve Polat-Uluocak, 2010; Çavlin, 2014; Dwairy, 2006; Georgas, 2006; Kurter, Jencius ve Duba, 2004). Bu durumda evlilik, eşlerin mutsuz olduğu, doyumun sağlanmadığı ancak birlikteliğin sürdüğü ve duygusal dengesizliğin yaşandığı bir yapıya dönüşebilmektedir. Evlilikten beklentilerini karşılayamadıkları, yaşanan olumsuzluklara tahammül edemedikleri, daha fazla çaba göstermenin gereksiz olduğuna inandıkları son noktada çiftler, yasalar aracılığıyla gerçekleştirmiş oldukları evliliği hukuken sona erdirmeye yani boşanmaya yönelik adımlar atmaktadırlar (Arıkan, 1996; Huston ve diğ., 2001; Quah, 2008).

Aile kavramı yasal bir sözleşmeden ya da ekonomik işlevleri olan bir işletmeden çok daha farklı ve daha fazla değişkenleri içinde barındıran bir yapıdır. Bu nedenle bir evliliğin devam etmesi ya da bitmesi sadece iki kişinin etkileşimini içinde barındıran bir olgu değildir. Boşanmanın etkileri sadece iki bireyi değil, aynı zamanda çocuklarını, her iki bireyin sosyal çevresini, kök ailelerini ve en nihayetinde toplumu etkilemektedir (Segrin ve Flora, 2011). Hem evlilik hem de boşanma süreci ve sonuçları, bireylerin içinde yaşadığı kültürel özelliklerden etkilenmesi ve içinde bulunduğu kültürü etkilemesi bakımından sosyolojik, bireysel özelliklerden etkilenmesi ve bireyi etkilemesi bakımından psikolojik yapıları içinde barındırmaktadır (Robinson, 1991). Aile sistem kuramına göre aileler geniş sosyal yapılar içinde varlığını sürdürmektedir. Bu nedenledir ki aile üzerinde baskıya yol açan ve dengenin bozulmasına sebep olan

faktörlerin anlaşılabilmesi için aile üzerinde etkili olan sosyal-kültürel yapıların anlaşılması gerekmektedir (Segrin ve Flora, 2011).

Toplumsal değerlerin ve normların evlilik üzerindeki etkisinin yanı sıra bireylerin geçmiş deneyimleri, evliliğe bakış açıları, hayata kendilerine ve diğerlerine yönelik tutumları, eğitim ve iş geçmişleri, sorunları çözme ve sorunla baş etme becerileri, kendi kök aileleriyle olan etkileşimleri gibi pek çok bireysel faktör de evlilik yaşamını etkilemektedir (Karney ve Bradbury, 1995). Yapılan araştırmalar özellikle evlenme yaşı, ırk ve etnik yapı, sosyoekonomik statü, ebeveynlerin boşanmış olma durumu, farklı kültürel özelliklere sahip olma, evliliğe yönelik gerçekçi olmayan beklentiler, dini inanışların farklılığı, yakın ilişki kurmaya yönelik yaşantı geçirmeme durumu gibi bazı faktörlerin boşanma konusunda risk oluşturduğunu göstermektedir (Cherlin, 2010; Orbuch, Veroff, Hassan ve Horrocks, 2002; Karney ve Bradbury, 1997; Weinberger, Hofstein ve Whitbourne, 2008).

Bireyin içinde yaşadığı kültür aldığı kararları etkilemektedir. Toplumsal değerlerin ön planda olduğu kültürlerde bireyin benliğinin ilişkisel yönü ön plana çıkmaktadır (Kağıtçıbaşı & Cemalcılar, 2014). Bu durumda bireyin isteklerinden çok içinde bulunduğu grubun istekleri önemli hale gelmektedir. Türkiye bulunduğu coğrafi konumdan da kaynaklı olarak doğunun toplulukçu yapısı ile batının bireysel yapısının karışımı bir yapıya sahiptir. Bu durum problemlerin ele alınış biçimini, sorunların dışa vurumunu, anlamlandırılmasını ve çözümünü etkilemektedir (Erdur-Baker, 2007). Başkalarını memnun etmek için alınan görev ve roller bireyin evlilik yaşamını etkileyebilmektedir. Türkiye’de geleneksel aile yapısına sahip ailelerde hem kadınlar hem de erkekler başkaları tarafından değerlendirilme ve yargılanma kaygısı yaşamaktadırlar. Kadınların eğitim ve iş yaşamına katılım oranının artması ile birlikte aile içinde alınan kararlarda kadınlar erkekler kadar söz sahibi olsalar da geleneksel yapıdaki ailelerde karar alan kişi genellikle erkekler olmaktadır (Gülerce, 1996; Gülerce, 2007). Özellikle ekonomik koşulların zorluğu kadınların boşanma kararını almasında ve boşanma sonrası süreçte zorlanmalarına neden olmaktadır.

Boşanma süreci bir günde gelişen bir olay olmadığı gibi bunun sonuçları ve aile sistemi üzerindeki etkileri de bir anda dengeye kavuşmamaktadır. Krizlerle karşılaşan bireylerin yaşamlarının tekrar dengeye ulaşmasında sahip oldukları sosyal destekler ile kendi güç kaynaklarını kullanmadaki başarısı, olumsuz duyguların yoğunluğunun ve süresinin en aza indirilmesi konusunda önemli bir etkiye sahiptir (Booth ve Amato, 2001; Tedeschi ve Calhoun, 2004). Boşanma aile sistemi içinde özellikle çocukların ebeveynleri ile olan ilişkisini etkilemektedir. Ebeveynleri boşanmış olan çocuklar okul başarısı, psikolojik uyumu, benlik kavramı, sosyal uyumu ve ebeveyn-çocuk ilişkileri boşanmamış aile çocuklarına göre daha düşük olarak elde edilmiştir (Amato ve Gilbreth, 1999; Amato and Keith, 1991; Anthony, DiPerna ve Amato, 2014; Havermans, Botterman ve Matthijs, 2014). Boşanmadan sonra çocuğun annede kaldığı durumlarda ailenin destek kaynaklarının da azalması durumunda kadınlar stresle baş etmekte zorlanmaktadırlar. Ekonomik zorluklar ve yalnız olmak stresin artmasında neden olmaktadır (Hope, Power ve Rodgers, 1999; Broussard, 2010).

Türkiye’de geleneksel yapıdaki ailelerde kadın namusu simgelemektedir. Kadına yüklenen bu görev, evliliğinde mutsuz bile olsalar hem kadınların hem de erkeklerin boşanma kararı almalarını geciktirebilmektedir. Namus kavramı nesiller boyu aktarılan kültüre özgü bir kavram olup, kentsel ve kırsal kesimde yaşayan ailelerin kadına yüklediği bu roller farklılık taşımaktadır (Mocan-Aydın, 2000). Aile üyeleri tarafından kadına yüklenen bu rol ve görevler kadınların ve erkeklerin kadını değersiz önemsiz ve erkeğe bağımlı bir birey olarak algılamasına yol açabilmektedir (Aktaş, 2013). Bu bağlamda yapılan bu araştırma Türkiye’de yaşayan ailelerin evlilik ilişkileri ve boşanma sürecinde kök aile etkileri yansıtması bakımından önemlidir.

Alanyazın incelendiğinde genellikle boşanmanın nedenleri, çocuklar ve kadın üzerindeki etkisini ele alan çalışmalara daha fazla odaklanılmış olduğu görülmektedir (Aktaş Akoğlu & Küçükkaragöz, 2018; Binay, 2018; Can & Aksu, 2016; Karakaya, 2018; Öngider, 2013; Sucu, 2007). Aile kurulması esnasında, boşanma sürecinde ve sonrasında boşanmış bireylerin ne tür yaşantılar geçirdikleri, köken ailelerin bu

dönemlerde ne tür etkilerinin olduğu çok fazla üzerinde durulmayan konular arasındadır. Türkiye’de ve dünyada boşanma sorununun özellikle son yıllarda büyük bir artış göstermesi ve bu durumun toplumsal bir sorun olarak gündeme gelmesi, konuyla ilgili daha kapsamlı araştırmalar yapılması ve sorunun çözümüne yönelik projeler geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu amaç çerçevesinde bu araştırmada boşanmış bireylerin kişisel özellikleri, eski eşleri ile evlilik ve boşanma sürecindeki yaşadıklarına ilişkin görüşleri ve köken aile ilişkilerinin bireylerin çift ilişkisi üzerindeki etkileri araştırılmıştır.

Yöntem

Bu araştırma, Türkiye’de evliliğini sonlandırmış olan yetişkin bireylerin boşanma sürecine ilişkin kişisel, ilişkisel ve köken aile etkilerine ilişkin görüşlerini inceleyen betimsel bir çalışmadır. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgu bilim çalışmaları, farkında olunan ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden benzeşik (homojen) örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine incelenmesine, amaçlı örnekleme yöntemlerinden benzeşik örnekleme ise küçük ve benzeşik bir örneklem oluşturma yoluyla belirgin bir alt grubun tanımlanmasına olanak sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Katılımcılar Orta Anadolu’da bir il merkezinde yaşamakta olan ve 18-55 yaşları arasında bulunan 39 boşanmış bireyden oluşmaktadır. Araştırma verileri 2019 yılı bahar aylarında toplanmıştır. Katılımcıların verilerin toplanmasını engelleyebilecek bir ruh sağlığı bozukluğu ya da iletişim sorunu olmamasına ve araştırmaya katılmaya gönüllü olmalarına dikkat edilmiştir.

Katılımcılardan 27’si kadın, 12’si erkektir. Yaş ranjı 23 ile 55 arasında değişmektedir. Yaş ortalaması 35,64’tür. Evlenme yaşı 14 ile 35 arası değişmektedir, evlenme yaş ortalaması ise 23,11’dir (Kadınların evlilik yaşı ortalaması 19,7 iken, erkeklerin evlilik yaşı ortalaması 26,53’tür). Boşanma yaşı 19 ile 48 arasında değişmektedir. Ortalama boşanma yaşı ise 30,4’tür. Katılımcıların evli kalma süresi 1 ile 31 yıl arasında değişmektedir. Kadın katılımcıların evli kaldıkları süre ortalaması 10,48 iken, erkeklerin evli kaldıkları süre ortalaması 3,07’dir. Katılımcılardan 19’unun evliliği 1-5 yıl arasında, 12’sinin evliliği 6-10 yıl arasında, üçünün evliliği 16-20 yıl arasında, üçünün evliliği 21-25 yıl arasında, bir kişinin evliliği 28 yıl ve bir kişinin evliliği 31 yıl sürmüştür. Tüm katılımcıların ortalama evlilik süresi 6,77 yıldır. Katılımcıların eğitim durumu ise ilkokul (12), ortaokul (3), lise (13), ön lisans (2), üniversite (8), yüksek lisans (1) düzeyindedir. Katılımcıların annelerinin eğitim durumuna bakıldığında ise 7 annenin okuma yazması yoktur, 26’sı ilkokul, 4’ü ortaokul, 2’si lise, bir anne ise üniversite mezunudur. Katılımcıların babalarının eğitim durumu ise 2 babanın okuma yazması yokken, 22’si ilkokul, 5 ortaokul, 9 baba lise, 1 baba üniversite mezunudur. Katılımcıların görüşlerinden hareketle 19 katılımcının ebeveyniyle (ve varsa çocuklarıyla birlikte), 7 katılımcı çocuklarıyla, 6 katılımcı yeni eşleriyle birlikte, 5 katılımcı yalnız, bir katılımcı kardeşiyle ve bir katılımcı da eski eşi ve çocuklarıyla birlikte yaşamaya devam etmektedir. Katılımcılardan 32’si bir işte çalışırken, 7’si her hangi bir işte çalışmamaktadır. 10 katılımcının hiç çocuğu bulunmamaktadır, 13 katılımcının tek çocuğu, 9 katılımcının iki çocuğu, 4 katılımcının üç ve 3 katılımcının dört çocuğu bulunmaktadır. 39 katılımcıdan 27’sinin ailesi evliliklerine onay verirken, 12’ünün ailesi katılımcının evliliğini onaylamamıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği ile veriler toplanmıştır. Araştırmacılar tarafından oluşturulan ‘Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu’ aracılığıyla katılımcıların evlilik ve boşanma süreçlerinde aileleriyle olan ilişkileri, ailelerin boşanma sürecindeki tutumları, boşanmaya ve evliliğin devamına yönelik mesajları ve boşanma süreci üzerine onların evliliğe ilişkin kültürel bakış açılarının yansımaları hakkında detaylı bilgi alınmıştır. Görüşme kapsamında boşanmış bireylere iki ana bölüm altında kişisel bilgileri (9 soru) ve soy aile ilişkilerinin etkileri (13 soru) ile ilgili toplam 22 soru sorulmuş ve görüşlerini değerlendirmeleri istenmiştir. Hazırlanan görüşme formu, soruların anlaşılabilirlik ve araştırma

amacına uygunlukları açısından değerlendirmeleri amacıyla, alan uzmanı olan üç akademisyenin görüşüne sunulmuştur. Sonuçta araştırmada boşanmış bireyler ile yapılan görüşmeler çerçevesinde aşağıdaki temel başlıklar çerçevesinde sorulan sorulara yanıt aranmıştır:

1. Katılımcıların cinsiyet, yaş, evlilik süresi ve boşanma yaşı, eğitim durumu gibi kişisel bilgilerinin boşanma sürecine etkileri nelerdir?
2. Katılımcıların kök aile ilişkileri, nesiller arası aktarımlar ve deneyimlerine ilişkin görüşleri nelerdir?

Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde görüşmeye başlamadan önce katılımcılara araştırmanın amacı, önemi ve görüşme kayıtlarının ve kişisel bilgilerinin saklı kalacağı konusunda açıklamalar yapılarak, etik kurul izni çerçevesinde bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır. Her bir katılımcı ile yapılan görüşme ortalama 20 dakika sürmüştür ve yapılan görüşmeler katılımcıların izinleri alınarak ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Bu ses kayıtlardan elde edilen veriler araştırmacılar aracılığıyla yazılı metne dönüştürülerek, metinler üzerinde içerik analizi yapılmıştır. Elde edilen veriler öncelikle araştırmacılar tarafından okunarak kod ve temalar belirlenmiştir.

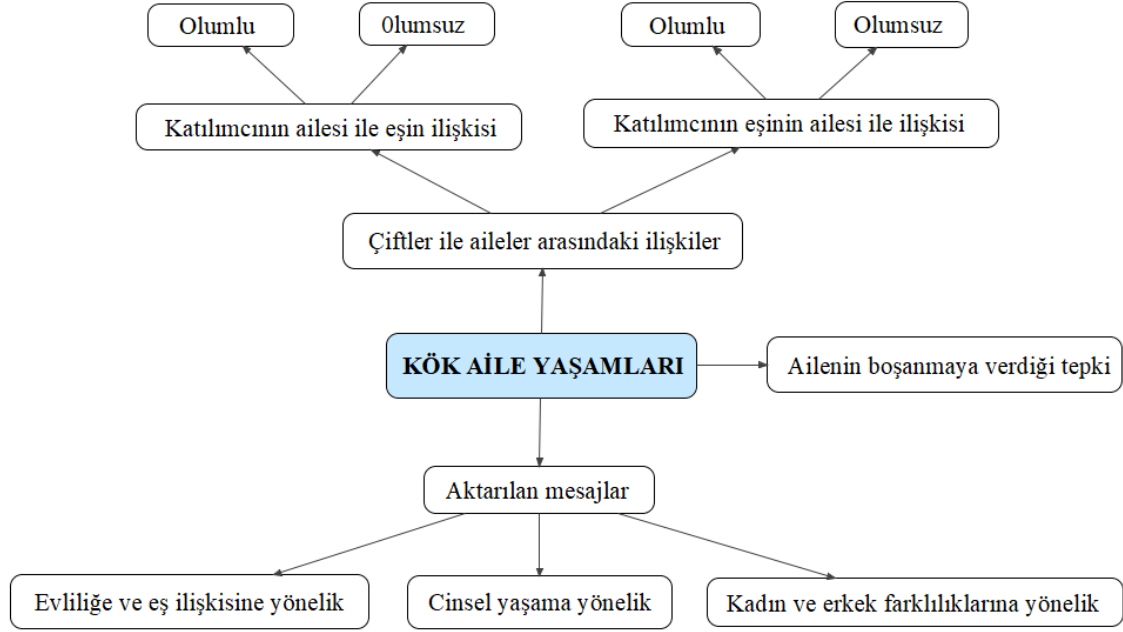
Furman, Langer ve Taylor (2010), kodlama işleminin bir süre bekledikten sonra tekrarlanması niteliksel veri analizinin geçerliğini desteklediğini belirtmektedir. Bu sebeple ilk kodlama işleminin ardından bir hafta beklenmiş, önceki kodlamalar gözden geçirilmiş ve araştırmacılar tarafından gerekli görülen değişiklikler ve yeni kodlamalar yapılmıştır. Böylece kodlamaların veri ile uyumlu ve isabetli olmasına özen gösterilmiştir. Araştırmacılar tarafından yapılan kodlamalar arasındaki tutarlılığa dikkat edilerek hem zamana göre değişmezlik hem de bağımsız gözlemciler arası uyum ilkesine bağlılık yoluyla araştırma bulgularının geçerlilik ve güvenilirliği desteklenmiştir. Bu çalışmada kodlayıcılar arası güvenilirlik için Miles ve Huberman tarafından açıklanan güvenilirlik=anlaşma sayısı/anlaşma sayısı + anlaşmazlık (Tavşancıl ve Aslan, 2001) formülü kullanılmış ve kodlayıcılar arası tutarlılık puanı %93 olarak bulunmuştur. Sonrasında katılımcılardan elde edilen veriler göz önünde bulundurularak ana temalar belirlenmiştir. Oluşturulan kod ve temalar çerçevesinde elde edilen verilerin düzenlenmesi ve sunumunda Nvivo nitel analiz programından faydalanılmıştır. Bulguların sunumunda ayrıca katılımcıların görüşlerinden yararlanılarak alıntı yapma yoluna gidilmiştir.

Bulgular

Katılımcılar hakkında elde edilen kişisel bilgiler çalışma grubu başlığı altında yer almaktadır. Kök aile ilişkilerine ilişkin katılımcılardan elde edilen bulgular üç ayrı kategori altında toplanmıştır. Bu kategorilerden ilki, kök aileden iletilen mesajlardır. Bu kategori üç alt kategoriden oluşmaktadır: evlilik ve eş ilişkilerine ilişkin mesajlar, cinsel hayata ilişkin mesajlar, evlilikte kadın ve erkek arasındaki farklılıklara ilişkin mesajlar. Ailenin boşanmaya verdiği tepkiler ise bir diğer kategori olarak belirlenmiştir. Üçüncü kategori olarak belirlenen kök aile ilişkileri, katılımcının ailesi ile eski eşi arasındaki ilişki ve katılımcının eski eşinin ailesi ile ilişkisi olmak üzere iki alt kategoriden oluşmaktadır. Araştırmada kök aile ilişkilerine yönelik oluşturulan kategoriler ve bu kategoriler altında yer alan temalar Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1.

Kök aile ilişkilerine ilişkin bulgular

Kök Aileden Aktarılan Mesajlara Yönelik Bulgular

Bu başlık altında, katılımcıların kök ailelerinden kendilerine evlilik ilişkileri, eş olma veya ebeveyn olma ile ilgili dolaylı veya açıkça aktarılan kurallar, normlar, sorumluluklar, değerler vb. mesajlar sunulmaktadır.

Evliliğe ve Eş İlişkisine Yönelik Mesajlar

Eşler arasında evliliğin ve ilişkinin nasıl yürütülmesi gerektiğine dair bilgiler içeren bu mesajlar; evlilikte erkek üstündür, erkeğin sözü geçer, eşe saygılı olun, kadın hizmet eder, aile önemlidir, iyisiyle kötüsüyle evliliği sürdür, sadakat önemlidir, kadın fedakârdır alttan alır, kendi kültüründen biriyle evlen, erkek kadını kısıtlayabilir, yuvayı kadın yapar, evlilikte cinsellik önemlidir, sabırlı olun temalarını içermektedir.

Evlilikte kadın ve erkeğin farklılığını yansıtan mesajlardan birisi olan erkek üstündür/evde erkeğin söz geçer mesajı, aynı zamanda aileleri tarafından evliliğe ve eş ilişkisine yönelik katılımcılara en fazla aktarılan mesaj arasında yer almaktadır. Anne baba ilişkisini gözleyerek edinilen ve benimsenen bu mesajlar katılımcıların evliliklerine yansımaktadır. Bu mesaja paralel olarak hem erkek hem de kadın katılımcılara ailesi tarafından aktarılan bir diğer mesaj ise kadının hizmet etmesine yönelik mesajdır.

Babam sert biriydi, bakışlarından bile anlardık ne demek istediğini. Annemle babama göre biz daha rahattık tabi. İşte bize kızlar erkek ne derse onu yapar, erkeğin üstüne söz söylemez, evin işlerini kadın yapar diye öğretiler. Böyle yetişince evliliğime de yansıdı bu. Erkeği kendinden daha üstün görme değil de karşısında kuzu gibi kalıyorsun. Laf söylersen benim kocam gibi dövmeye kalkıyor (Kadın, yaş 50, evlenme yaşı 20, boşanma yaşı 43).

Aile üyeleri tarafından katılımcılara aktarılan bir diğer mesaj ise hem eşe hem de eşin ailesine saygılı olma mesajıdır.

“Eşinin ailesine saygılı olmalısın ve ayırım yapmamalısın”. En çok saygılı olmam vurgulandı bana (Kadın, yaş 49, evlenme yaşı 20, boşanma yaşı 48).

Boşanmanın kabul edilmediği ailelerde ise, ne olursa olsun evliliğin sürdürülmesine dair mesajlar verilmiştir. İyisiyle kötüsüyle evliliği sürdür teması altında bir katılımcının sözleri şu şekildedir.

Üst kuşaklarda şöyle bir şey vardı bizde; hani evlendiğin zaman ölene kadar boşanamazsın. Yani bu zaten benim yıllarca evliliği sürdürmemde etkili oldu. Dediğim gibi daha önce bitmeliydi, ailem bana daha önce destek olmalıydı, aldatıldığımı öğrenmeden önce onlar destek olmalıydı. Ve bu süreç bu kadar uzamamalıydı, benim ömrümden gitti. (Kadın, yaş 41, evlenme yaşı 17, boşanma yaşı 41).

Hem kadın hem de erkek katılımcılara aileleri tarafından evlilikte önemli olan değerlere dair vurgulanan bir diğer mesaj sadakat önemlidir mesajıdır

Üst kuşaklardan duyduğum şuydu. “Eşine sadık kalmalısın”. Bunu sadece cinsel anlamda değil, her anlamda duydum. Onu da her zaman yaptım. (Erkek, yaş 38, evlilik yaşı 28, boşanma yaşı 37)

İki kadın katılımcıya ailesi tarafından aktarılan bir diğer mesaj kadın fedakârdır, alttan alır mesajıdır,

Birbirimize karşı saygılı olmamız, sevgimizi göstermemiz, bazen alttan almayı bilmemiz gerektiği, ahlaklı bir ilişkimizin olması mesajları verildi (Kadın, yaş 31, evlenme yaşı 24, boşanma yaşı 30)

Kendi kültüründen biriyle evlen, erkek kadını kısıtlayabilir, yuvayı kadın yapar, evlilikte cinsellik önemlidir, sabırlı olun ifadeleri aileler tarafından katılımcılara aktarılan diğer bazı önemli mesajlardır.

Benim annem babam akraba evliliği yapmış. Genelde çevremizde zaten hep yakın çevreyle evlilik ilişkisi kurulmuş. Kendi aile sisteminin dışına çıkma der gibi bir mesaj aktarılmış olabilir. Bir de yakın çevremdeki ilişkilerde boşanma hiç yok. Evliliğe çok önem veriliyor. Eşler birbirlerini iyisiyle kötüsüyle kabul ediyor (Erkek, yaş 28, evlilik yaşı 23, boşanma yaşı 26).

Kadın dediğin yuvasını yapmayı bilir, biraz sen uyumlu olmaya çalış gibi laflar çokça ettiler (Kadın, yaş 43, evlenme yaşı 14, boşanma yaşı 19).

Yine evlilikte cinselliğin önemli olduğunu aile üyelerinden edinen bir kadın katılımcının cümleleri şu şekildedir:

Yengemin bir nasihati vardı “Ne kadar kavga etseniz de küsseniz de yatağa küs girmeyin” derdi. “Yatak ayrılmasın” derdi. “Ne zaman yatak ayrılır evlilik yıkılmaya girer”, bunun çok doğru olduğunu düşünüyorum. Çünkü bizzat yaşayıp gördüğüm için (Kadın, yaş 23, evlenme yaşı 18, boşanma yaşı 21).

Cinsel Yaşama Yönelik Mesajlar

Katılımcılara aile üyeleri tarafından cinsellik ve cinsel yaşamla ilgili aktarılan örtük ya da açık mesajlar bu kategori altında ele alınmıştır. Ailelerin çocuklarına vermiş oldukları mesajlar cinsellik konuşulmaz ayıp, namus/sadakat önemlidir, bekâret önemlidir, erkek soyu devam ettirir, yüksek sesle gülen kadın ahlaksızdır, evlilikte cinsellik önemlidir, erkeği memnun etmek kadının görevidir, kadın ve erkeğin aldatması farklıdır olarak belirlenmiştir.

Katılımcıların otuzu köken aileleri tarafından kendileriyle cinsellikle ilgili konuşma yapılmadığını, yapılmasının da ayıp olarak karşılandığını belirtmişlerdir. Hatta bazı çiftler bunu kendi aralarında bile konuşmadıklarını belirtmiştir.

Böyle konuşmalar yapılmazdı. İkimizde bu konularda konuşulmasını sevmezdik. Şuanda da bunu konuşmayı istemiyorum (Kadın, yaş 30, evlilik yaşı 22, boşanma yaşı 28).

Yani tabii şöyle(güler). Yani bu konular hiç konuşulmazdı ayıp denirdi sonuçta yani. İı yani hani bu konuların konuşulmaması gerektiğini yani düşünürdüm. Zaten öyle konuşacak zaman da hiç yani olmadı. Kimse de açmadı. Annem de hani babam da. Şöyle diyebilirim mesela televizyonda bu tarz içerikler olduğunda yani şey olurdu. Ayıp gibisinden kapatılırdı. Hepimiz böyle alıştık diyebilirim yani öyle işte (Erkek, Yaş 38, Evlenme yaşı 34, boşanma yaşı 37)

Aile içinde yalnızca cinsellikle ilgili değil, cinsel gelişimle ilgili de bilgi verilmediğini belirten bir kadın ve bir erkek katılımcı ergenlik dönemine girdiğinde bunu annesiyle paylaşmadığını şu sözleri ile anlatmıştır:

Bizde cinsellik anlatılmazdı. Ayıptı. Bizim ergenliğe girdiğimizde bile bunu annemin bilmesi ayıptı. Evde yengemiz varsa bir ablamız varsa onunla paylaşabilirdik. Ama anne bilmezdi. Benim ablamın bize söylediği "kesinlikle annem bilmesin ben evlenene kadar annem bilmezdi" diye örnek gösterirdi ablam bize. Biz de onu yapmaya çalıştık (Kadın, yaş 45, evlenme yaşı 17, boşanma yaşı 24).

Benim ailemde böyle mevzular açıkça konuşulmazdı. Sadece arkadaşlık ortamında duyduklarımız kadarıylalar bu konularda bilgiliydik. Ayrıca ben ailemin yanından çocuk yaşta ayrılınca kök ailemden bu konuda bir mesaj almadım diyebilirim (Erkek, yaş 26, evlenme yaşı 22, boşanma yaşı 26).

Bunun dışında aile üyelerinden katılımcılara sadakatin çok önemi konusunda mesajlar aktarılmıştır. Kadın ve erkek katılımcılara aileleri tarafından bekâret konusunda dikkatli ve özenli olmaları gerektiğine dair bilgiler verilmektedir.

Cinsellik ile ilgili annemden evlenmeden kimseyle yakınlaşmamam gerektiğini duyduğum sürekli (Kadın, yaş 33, evlenme yaşı 25, boşanma yaşı 32).

Annem, babam bana bu konuda bir şey demediler. Fakat dedem, babaannem bana hep namus konusundan bahsederlerdi. Daha evlenmeden çok önce dedem beni karşısına alıp evlilikte ilk geceden bahsetti. Namaz kılmam gerektiğini söyledi. Kadının temiz olup olmadığının (bekaret) ilk gece anlaşıldığından falan bahsetmişti. Başka da ailemden kimseyle oturup bu konuyu konuşmadık. (Erkek, yaş 31, evlilik yaşı 22, boşanma yaşı 24).

Kadın ve erkeklere cinsellikle ilgili aktarılan bilgiler ve verilen mesajlar da farklılık göstermektedir. Bu konuda kadının toplum içinde nasıl davranması gerektiğine ve eşine cinsel anlamda nasıl davranması gerektiğine dair verilen mesajlar, aldatma durumunda kadın ve erkeğin nasıl farklılık taşıdığına dair mesajlar ve soyun devamı için erkek çocuğunun önemine dair bazı mesajlar erkek ve kadın katılımcılar tarafından aşağıda yer aldığı biçimiyle aktarılmıştır:

Bir kadın yüksek sesle bile gülüyorsa o kadın iyi bir kadın değildir zaten bırakın cinsellikten bahsetmeyi (Kadın, yaş 41, evlenme yaşı 17, boşanma yaşı 41).

Yani bir erkeğin aldatması ile bir kadının aldatması çok farklı (Erkek, yaş 42, Evlilik yaşı 23, boşanma yaşı 25).

Evlilikte Kadın ve Erkek Farklılıklarına Yönelik Mesajlar

Katılımcıların erkek ve kadın arasındaki farklılığa yönelik kök ailelerinden almış oldukları mesajlar; erkek egemendir/erkeğin sözü geçer, kadın hizmet eder ev işi yapar, kadın erkek olmadan gece dışarı çıkamaz, dövse de sevse de kadın erkeğe itaat eder/ sabreder, erkeği cinsel olarak memnun etmek kadının görevidir, kadın fedakârdır alttan alır, evli kadının erkek arkadaşı olmaz, kızlar davranışlarına dikkat etmelidir, erkek para kazanır, kadın ve erkeğin aldatması farklıdır, yüksek sesle gülen kadın ahlaksızdır, kadın değersizdir, erkeklerle mesafeli olunmalıdır, kadının cinselliği bilmesi ayıptır, yuvayı kadın yapar, erkek kadını kısıtlayabilir şeklindedir.

Aşağıda evlilikte kadın ve erkek farklılıklarına yönelik katılımcıların aileleri tarafından kendilerine aktarılan mesajlara ilişkin bazı paylaşımları yer almaktadır:

Erkek ne derse odur. Onun sözünden dışarı çıkmamalısın. O ne derse ona tamam demelisin, yanlış olsa da doğru olsa da eşinin ailesine saygı duymalısın, evliliğin gerekliliği budur, senin bir hayatın olamaz, senin bütün hayatın eşin ve ailesidir. Eşin, senin annenin babanın yanına gitmeni istemiyorsa gitmeyeceksin. (...) Tabii ki de evliliğimi kötü etkiledi. Çünkü ben mesela arkadaşlarımın yanına gitmek istiyorum izin olmuyor. Ailemin yanına gitmek istiyorum. Eşim zaten çok kıskançlık yapıyor, hiç güvenmiyor. Orada daha doğrusu işte bu yüzden beni sürekli bir kısıtlama hâkimiyetindeydi. Evden doğru düzgün dışarı bırakmıyordu, yani sosyal hayatım yok denecek kadar, sıfırdı. Cinsel yaşam yok gibiydi. Çünkü eşim sadece kendi istediği zaman yapıp bana fikrimi sormazdı. Hatta hiç sormazdı konuşmazdık. Ayrıca pek de konuşmak istemiyorum bunu bitmiş gitmiş sonuçta (Kadın, yaş 25, evlenme yaşı 17, boşanma yaşı 22).

Mahremiyet çok önemli... Yani bir erkeğin aldatması ile bir kadının aldatması çok farklı. Bir kadın gece vakti yanında erkek olmadan dışarı çıkamaz (Erkek, yaş 42, evlilik yaşı 23, boşanma yaşı 25).

Kök Ailenin Boşanmaya Vermiş Olduğu Tepkilere İlişkin Bulgular

Katılımcıların boşanmaya ilişkin aileleri tarafından nasıl tepki verdiklerini içeren bu kategori altında yer alan temalar; Kabul ettiler, onaylayıp desteklediler, önce onaylamadılar ama sonra kabul ettiler, ya da hiç onaylamadılar şeklindedir. Önce onaylamayıp sonra kabul eden aileye sahip katılımcılardan bazıları ailelerinden “Dayan her evlilikte olur”, “Çocuğun için katlan”, “Yuvanız bozulmasın”, “Sen uyumlu olmaya çalış”, “Aç değilsin açıkta değilsin”, “Düzelir/keşke o kadar katlanmasaydın” şeklinde tepkiler aldıklarını belirtmişlerdir.

Boşanma süreci boyunca ailem hep yanımda oldu çünkü eşimin beni dövdüğünü, eve gelmediğini, kavga falan ettiğimizi biliyorlardı. Babam bana her zaman ‘Kızım canım sağ oldukça başımın üzerinde yeriniz var. Sen benim evladımsın. Ben seni ezsinler diye evlendirmedim’ derdi. O yüzden ailemden yana sıkıntım yoktu ama çevreden yana çok sıkıntı yaşadım. Çünkü milletin ağzına laf düştü bir kere durur mu? Sağda solda lafımı etmeye başlamışlardı bile. Ama bir gün ederler iki gün ederler sonra unuturlar diye devam ettik yolumuza. Yapacak bir şey yok tekrar söylüyorum hayırlısı böyleymiş (Kadın, Yaş 25, Evlenme Yaşı 20, Boşanma Yaşı; 24).

Boşanmamı istemediler açıkçası. Çünkü boşanma bizim aile yapımıza ters düşüyor. Ailem yuvamın yıkılmasını istemiyordu. Ama ayrılma sebeplerimizi öğrendikçe onlar da kabullendiler sonradan. Bir de ortada çocuk falan da olmayınca ailem daha kolay kabullendi. Yani nasıl desem biz yollarımızı ayırınca ortada mağdur olacak bir çocuk yoktu (Erkek, Yaş 28, Evlilik yaşı 23, Boşanma yaşı 26).

Boşanmaları aileleri tarafından onaylanmayan katılımcılardan bir kısmı ise aileleri tarafından “Yuvanı sakın dağıtma”, “Sen iyi bir eş olamadın”, “Boşanmak çok abes”, “Yuvanı bozma, düzen kolay kurulmuyor”, “İzinsiz, kaçarak evlendin zaten”, “Kadınların adın çıkar”, “Ayrılmak olmaz”, “Bir baltaya sap olamadın” şeklinde zorlayıcı tepkiler aldıklarını belirtmişlerdir.

En çok problemi ailemle yaşıyorum. Yani “sabretseydin böyle olmazdı” diyorlar. Boşanmamı onaylamadılar. “Her evlilikte sorunlar olur. Sabret evliliğini bırakma, işte bir bayansın adın çıkar” dediler. Geçmişte annem kendini örnek gösterdi. Bazı sıkıntıları aştığını sabrettiği için sonunun iyi olduğunu söylüyor ama o annemin karakteriydi ve baş etmişti bununla. Ben baş edemedim (Kadın, yaş 45, evlenme yaşı 17, boşanma yaşı 24).

Kök Aile İlişkilerine Yönelik Bulgular

Bu başlık altında katılımcıların ve eski eşlerinin ebeveynleri ile kurmuş oldukları ilişkinin nasıl olduğunu anlamaya yönelik iki kategori oluşturulmuştur. Bunlar katılımcının ailesi ile eski eşin ilişkisi ve katılımcı ile eski eşin ailesinin ilişkisidir.

Katılımcının Ailesi ile Eski Eşin İlişisine Yönelik Bulgular

Katılımcılardan önemli bir kısmı kendi ailesi ile eski eşlerinin sağlıklı ve olumsuz bir iletişim kurduğunu belirtmişlerdir. Bu katılımcılar aileleri ile eski eşleri arasındaki ilişkiyi iletişim sorunları/iletişim kurmama, kötü ilişki, kayınbabayla iyi kaynanayla kötü, soğuk, saygısız, olumsuz, zayıf, tartışmalı, kızgın, mesafeli, nefret etme şeklinde tanımlamışlardır. Ailesi ile eşinin ilişkilerinin kötü olduğunu belirten katılımcılardan bazı örnek cümleler aşağıda yer almaktadır:

Eşimle ailemin ilişkileri olumlu değildi. Bunu çok belli etmiyorlardı ilişkimize yansımam diye. Ama eşimin ailemle iyi geçinememesi beni olumsuz etkiliyordu. Sonuçta aynı şehirdeydik ve evlerimiz yakındı. Eşimin ailemle iyi geçinmesi benim için önemliydi yani (Erkek, yaş 28, evlilik yaşı 23, boşanma yaşı 26).

Eşimin annemle, kardeşimle bir sorunu yoktu. Ne zaman eşim babasını dinlemeye başladı o zaman ailemle de arası bozuldu. Annemle eşim sürtüşmeye başlamışlardı son zamanda. Ben de arada dengeyi kuramadım. İster istemez bu da boşanmamızda etkili oldu (Erkek, yaş 31, evlilik yaşı 22, boşanma yaşı 24).

Katılımcıların bir kısmı ise kök aileleri ile eski eşlerinin olumlu iletişim kurduklarını belirtmişlerdir. Bu katılımcılar bu iletişimi iyi, normal, saygılı, sahiplenici olarak tanımlamışlardır.

Onlarla çok iyiydim, ben onlara gidip gelirdim ya. Zaten kaynanamla kaynatam benim için ölüdü. İlk geliniydim ya ben. Ondan çok severlerdi beni. Yani onlar çok şey yaptılar bana çok destek oldular. Şey yapmadılar yani kötü davranmadılar gelinim diye. Hep iyiydi aramız bizim (Kadın, yaş 49, evlilik yaşı 19, boşanma yaşı 37).

Katılımcı ile Eski Eşin Ailesinin İlişisine Yönelik Bulgular

Katılımcıların bir kısmı eski eşin ailesi ile olumsuz iletişim kurduğunu belirtmişlerdir. Bu katılımcılar eski eşlerinin aileleri ile kötü ilişkileri olduğunu, diğerleri ise, soğuk, birbirini kabul etmeyen, yüzeysel, uzak, sorunlu, otoriter/çatışmalı, kızgın/öfkeli, birbirini önemsemeyen şekilde iletişim kurduklarını belirtmişlerdir.

Eşimin ailesi ile ilişkilerimiz iyi değildi. Çünkü onların maddi olarak durumu çok iyiydi. Beni sürekli aşağılıyorlardı. Bu da ilişkileri olumsuz etkiledi (Kadın, yaş 40, evlenme yaşı 18, boşanma yaşı 24).

Katılımcıların bir kısmı ise eski eşlerinin aileleri ile olumlu iletişim kurduklarını belirtmişlerdir. Bu katılımcılar eski eşlerinin aileleri ile kurdukları ilişkiyi iyi, anne baba gibi, kayınbabayla iyi kaynanayla kötü, yakın, normal, destekçi, birbirine karışmayan olarak tanımlamışlardır.

Eski eşim iki tarafı da güzel idare ediyordu. Eski eşimin ailesi de çok iyi idi. Aramızda hiçbir sorun yoktu. Halen de yok. Bizim meselemiz eski eşim ve benim anlaşmamamız ile ilgiliydi (Kadın, yaş 30, evlilik yaşı 22, boşanma yaşı 28).

Aslında çok hatır bilen bir kayınbabam vardı. Onunla sohbetimiz iyiydi. Onun da boşanmamızı hiç istemediği belliydi. Onun dışında bir de kardeşi ile samimiydim. Ama annesi bana ikiyüzlü gibi geliyordu. O yüzden onunla fazla iletişimim yoktu (Erkek, yaş 32, evlenme yaşı 27, boşanma yaşı 30).

Tartışma

Bu araştırmada evlilik deneyimi boşanma ile sonuçlanmış yetişkin bireylerin kişisel özellikleri, boşanma süreci ve sonrasına ilişkin deneyimleri ve köken aileleri ile olan etkileşimlerine dair görüşleri incelenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin kişisel bilgilerine bakıldığında bazı dikkat çekici özellikler olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki; özellikle kadın katılımcıların evliliğe başlangıç yaşının küçük olması ve evlenme biçimi ile (görücü usulü evlilik) ilgilidir. Küçük yaşta evlendirilen kadınların eşlerinin genellikle yaş olarak kendilerinden daha büyük olduğu görülmektedir. Eşler arasında yaş farkının fazla olması ve gelişim açısından yeterli kadar olgunlaşmamış yani aile teşviğiyle evliliğe hazır olmadan yapılan bu evliliklerde çiftler birbirini yeterince iyi tanıyamamakta ve buna bağlı olarak evlilikten ve partnerden gerçekçi olmayan beklentilere girmelerine sebep olabilmektedir. Bu sebeple evlilik doyumları azalmakta, çatışmalar artmakta, özellikle şiddet problemleri ve boşanmaya doğru giden bir sürecin içine girilmektedir. Clarke-Stewart & Brentano (2006) evliliklerin sona ermesinde; genç yaşta evlenme, eğitim düzeyinin düşük olması ve iş yaşamı gibi problemlerin ve bunlara bağlı olarak çiftlerin yoğun stres altında olmaları gibi nedenlerin önemli olduğunu belirtmektedir. Evlenme yaşının düşmesiyle boşanma eğiliminin güçlendiğini, evlenme yaşının boşanma üzerinde önemli olumsuz bir etkisi olduğunu ortaya koyan araştırmalar (Bumpass ve Sweet, 1972; Booth ve Edwards, 1985; Sanizah et al., 2014) bulunmaktadır.

Katılımcıların ifadelerine bakıldığında çoğu bireyin evliliğe gidiş süreci köken ailelerinin desteği ile olmuştur ve çoğunlukla görücü usulü olarak aileleri aracılığıyla eşleri ile temas kurmuşlardır. Bu durum katılımcıların eski eşlerini yeterince iyi tanımadığını ve süreç içerisinde çiftleri içinden çıkamadıkları çatışmalara sürüklediğini göstermektedir. Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması'na (2014) göre, evlilik öncesi partnerlerin birbirini yeterince tanımadan evlenme kararı alması yaşanan sorunların en önemli nedenlerinden biri olarak gözükmektedir. Katılımcıların pek çoğunun eğitim düzeyleri düşüktür (ortaokul-lise düzeyinde) ve evlilik kararıyla birlikte eğitsel gelişimlerinin de sekteye uğradığı anlaşılmaktadır. Bu durum araştırmaya katılan kadın katılımcıların boşanma sonrası için ifade ettikleri ekonomik sıkıntıların temel sebeplerinden biri olarak da görülebilir. Eğitim düzeyi aynı zamanda ekonomik koşulları da etkileyen önemli bir faktördür. Bu durum hem evlilik esnasında çift ilişkisini hem de boşanmadan sonra bireylerin yeni yaşamına uyum sağlamasını etkilemektedir. Amato ve Preveti (2003) çalışmasında evlilik ilişkisinde ekonomik nedenli oluşan stresin aile içinde yaşanan ekonomik kaynaklı anlaşmazlıkları arttırdığını ve çiftler arasındaki duygusal desteği azalttığını ortaya koymuştur. Clarke-Stewart & Brentano (2006) evliliklerin sona ermesinde; genç yaşta evlenmek, eğitim düzeyinin düşük olması ve iş yaşamı ve bunlara bağlı olarak çiftlerin yoğun stres altında olmaları gibi nedenler sıralamıştır.

Erikson'un psikososyal gelişim kuramına bakıldığında, bireyin kimlik kazanımı evresi olan ergenlik döneminde (12-17 yaş aralığı); kişinin kendini çok yönlü tanıması, kendine bir kariyer hedefi belirlemesi, hangi sosyal gruplarda yer alacağına karar vermesi, kişisel tarzını oluşturması ve geliştirmesi çok önemlidir. Anlaşılacağı üzere bu aşamada bireyin kimliğini iyi oluşturması bir sonraki gelişim aşamasında yakınlığı kiminle ve ne şekilde kuracağını, bu ilişkiden istek ve beklentilerini bilmesini de olumlu olarak etkilemektedir. Bu evredeki karmaşaların başarıyla çözümlenmeden bir sonraki evreye geçilmesi ise yakın ilişkilerde sorunların doğmasına temel teşkil edebilmektedir (Erikson, 1968; akt. Duman, 2018). Bu açıdan bakıldığında katılımcıların pek çoğunun yeterince hazır olmadan evliliğe doğru adım atması kimlik bunalımı dönemini sağlıklı geçiremediği şeklinde düşünülebilir.

Katılımcıların kişisel bilgileri açısından elde edilen bir diğer önemli bulgu ise kadın ve erkeklerin evliliklerini sürdürme zamanlarıdır. Boşanan erkekler evlilikte genel olarak daha kısa süre kalırken, problem yaşasa bile kadınlar evlilikte daha uzun süre kalmaktadırlar (Can ve Aksu, 2016).. Türk kültüründe evlenen bireylerin ömür boyu evliliklerinin sürmesi beklenmektedir. Türk kültürünün geçmişinde özellikle kadınların yaptıkları evliliklerinde "babanın evinden gelinliğine gittin mi, ancak kefeninle dönersin" anlayışı vardır (Yıldırım, 2007). Boşanma kararını vermenin ve boşanmış bir kadın olmanın kadınlar için oldukça zor bir süreç olduğu ortadadır. İlişkide anlaşmazlık yaşayan ve beklentilerinin karşılanmadığını düşünen erkekler, boşanma kararı alırken kadınlara göre daha kararlı davranmaktadırlar (Aktaş, 2011).

Türkiye gibi toplulukçu değerlerin hakim olduğu ülkelerde boşanmış kadınların toplum içerisinde hoş karşılanmadığı bilinmektedir. Özellikle boşanmış kadına yönelik toplumsal algı, kadının ekonomik bağımsızlığının olmaması veya yetersiz olması kadınların boşanamamalarının önündeki temel engeller olarak görülmektedir (TBNA, 2014). Bununla birlikte, eğitim seviyesi düşük ve evlilik hayatı boyunca hiç çalışmamış bir kadın, boşanma kararını almasını gerektirecek birçok neden varken, toplumsal olarak kendisine gelebilecek olan tepkileri ve karşılaşılabileceği sorunları düşündüğünde boşanma sürecini erteleyebilmektedir. (Can ve Aksu, 2016). Bu açıdan bakıldığında kadın katılımcıların evlilik içinde daha uzun süre kalması ekonomik ve toplumsal gerekçeler dikkate alındığında daha iyi anlaşılabilir.

Eşinden ayrılan birçok insan gelecekte ve yalnızlıktan korkmaya, kim olduğunu ve ne olacağını bilememek gibi kaygılar yaşamaya başlar. Kişide başarısızlık duyguları, gelecekle ilgili beklentilerin gerçekleşmeyeceği inancını oluşturur ve bu durum bireyde mutlu beraberliklere imrenmeye, kötümserliğe ve benlik saygısının azalmasına yol açabilir (Laver ve Laver, 1991; Arıkan, 1996; Demircioğlu, 2000). Türkiye'de boşanmış kişiler üzerinde yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, eşinden ayrılmış kadınlar sosyal ilişkilerinde de kendi kendilerine kısıtlama getirmekte, bu şekilde kendilerini güven altına almak istemektedirler (TBNA, 2014).

Katılımcıların köken aileleri ile etkileşimlerine ilişkin bulgulara bakıldığında; kök aileleri ile ilişkileri, kök aileden evliliğe ve eş ilişkisine yönelik aktarılan mesajlar ve kök ailenin boşanmaya yönelik tepkileri şeklinde görüşlerin üç temadan oluştuğu görülmektedir. Bireyin ilk sosyalleştiği kişiler aile üyeleridir. Aile içinde kurulan iletişim kişiye diğerleri ile nasıl etkileşime geçeceği konusunda bilgi vermektedir. Aile içinde tekrar eden etkileşim kalıpları aile dengesinin devam etmesi için bireye örtük biçimde mesajlar vermektedir (Watzlawick, Bavelas ve Jackson, 2011). Aile içinde nesiller boyu aktarılan mesajlar örtük ya da açık bir biçimde tüm aile üyelerine aktarılmaktadır. Özellikle üzerinde pek konuşulmayan gizli mesajlar kimi zaman farkında olmadan çiftlerin birbirine yaklaşımını ve aile içi etkileşimi etkilemektedir. Çift ilişkisinde bu mesajlar davranışlara, rol ve görevlere, eşlerin birbirine yaklaşımlarına yansımaktadır. Örneğin aile üyelerinden örtük ya da açık bir biçimde "erkekler/kadınlara güvenmeyeceksin" mesajı alan bir bireyin evlilik ilişkisinde kendini sürekli kaygılı hissetmesi, eşine güvenmemesi ve aşırı kontrolcü bazı davranışlar sergilemesi bu mesajla ilgili olabilmektedir. Bu durum aile sisteminin işlevselliğini etkilemektedir. Bazı konularda fikirlerin paylaşılması ve konuşulmasında sınırlar söz konusudur (Gülerce, 1996). Araştırmada elde edilen bulgulardan cinselliğin aile içinde konuşulmaması bulgusu kültüre özgü bir durum olarak değerlendirilebilir.

Araştırmaya katılan boşanmış bireylerin kök aileleri ile olan ilişkilerine bakıldığında geleneksel toplulukçu bakış açısının Türkiye'de ebeveynlerden çocuklarına aktarılan değerlere yansıdığı

görülmektedir. Katılımcıların evlilik öncesi, evlilikleri süresince ve boşanma sonrası köken aileleri ile yoğun bir temas halinde oldukları görülmektedir. Hem kadın hem de erkek katılımcılar kendi köken aileleri ile olan ilişkilerini daha pozitif algımlarken eski eşlerinin aileleri ile etkileşimlerini daha negatif algıladıkları görülmektedir. Bu durum onlara destek olmaları bakımından bazen olumlu duygular yaratmasına rağmen aileleri ile bu yoğunluktaki etkileşimin çift ilişkilerine olumsuz yansıdığı da görülmektedir. Yani, evliliğe hazırlık, evlilik süreci ve boşanma aşamalarında köken ailelerin sürece çok etkin bir biçimde dahil oldukları katılımcıların görüşlerinden de anlaşılmaktadır. Türk toplumunda en yaygın olarak görülen aile tipi köken aileleri ile yoğun teması olan çekirdek ailedir. Evlenen çiftler aynı zamanda geldikleri aileler ile olan ağlarını ve ilişkilerini devam ettirerek bir nevi kendilerini de güvence altına almaktadırlar. Bu durum evli çiftler ile aileleri arasında sağlıklı bir sınır oluşturamamalarına sebep olabilmektedir. Klobuçar (2016) yapmış olduğu araştırmada genç çiftlerin evliliklerinde yeterince net sınırlar oluşturamamaları durumunda ebeveynlerle yüksek düzeyde çatışmalar, karşılıklı memnuniyetsizlik ve daha sonra boşanmaya doğru bir gidişe yol açacağını belirtmektedir. Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması'nda (2014) da yakın çevre sebebiyle boşanmaların yaşandığı evliliklerdeki kilit faktörün, kadın veya erkeğin ailesinin ilişkiye olan müdahalesi şeklinde vurgulanmıştır.

Bu anlamda yeni aile kurmuş genç bireyler, kendi köken aileleriyle olan sınırları belirlemekten sorumludur. Bu sınırlar çok geçirgen veya çok katı olduğunda, ebeveynlerle ilişkiler yeni ailede çatışmalara neden olabilir (Gostečník, 2010). Bu çalışmanın bulguları, genç çiftler ile aileleri arasında olması gereken sınırlarla uygun şekilde belirlenmediğini bize göstermektedir. Evlilikle ilişkili kadın ve erkek farklılıklarına yönelik köken aileden aktarılan mesajların da evlilik süresince çift ilişkisini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Aile sistemi içinde işlevsizliğin aileyi en fazla etkilediği alt sistem eş alt sistemidir. Eşler arasında kurulan ilişki kadın ve erkek arasındaki yakınlık ve bağlılık ile çocuklarla kurulan ilişkiler hakkında bilgi vermektedir. Ebeveynlerinden aldıkları bu mesajlar, ilerleyen dönemlerde özellikle kendi evlilik ilişkilerine yansımaktadır (Goldenberg ve Goldenberg, 2012).

Toplulukçu yapıya sahip ailelerde, evlenen bireyler ailelerinden özerk olma ile ailelerine ait olma duyguları arasında gelgitler yaşamaktadır. Bu durum kimi zaman ebeveynlerin çocuklarının evlilik yaşamlarına müdahale etme davranışı olarak kendini gösterirken, kimi zaman da yeni evli bireyin yeni yaşamına adapte olamaması şeklinde kendini göstermektedir. Kök ailesi ile yeni yaşamı ve eşi arasında dengeyi sağlayamayan bazı evli çiftler bu durumdan olumsuz olarak etkilenebilmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, evlilik öncesi yaşam deneyimlerinin bireylerin evlilik deneyimlerini etkilediği sonucunu vurgulamak gerekir. Katılımcıların ifadelerinin de anlaşılacağı gibi kök ailelerin çocuklarına evliliğe, evlilikte cinselliğe ve kadın erkek farklılıklarına yönelik katı ve erkek egemen bakış açısına uygun geleneksel mesajları ilettiği görülmektedir. Bu bakış açısının evlilik içinde çiftleri çatışma içine sürükleyen ve boşanmaya sebep olan etkileşim kalıplarının gelişmesine sebep olduğu söylenebilir. Özügürlü (2006) yaptığı araştırmasında eşlerin ilişkilerini bozan ve çatışmalara yol açan temel konular arasında eşler istemediği halde aile büyüklerinin çiftlere müdahalede bulunmasının çok fazla (% 56) olduğunu ortaya çıkartmıştır. Bu araştırmada da benzer şekilde katılımcıların evlilik ilişkisi sürecinde ailelerin çok fazla müdahaleci olmalarından şikayetçi oldukları görülmektedir. Bu bulgudan hareketle boşanan bireylerin evliliklerinde aile faktörünün çok önemli olduğu söylenebilir.

Kök ailenin boşanmaya vermiş olduğu tepkilere ilişkin bulgulara bakıldığında katılımcıların yarısından fazlası boşanma kararını ailelerinin onayladığı ve desteklediğini, ancak önemli bir çoğunluğunun ise başlangıçta onaylamadığı ya da hiç onaylamadığını belirtmişlerdir. Yetişkin de olsa insanlar aileleri ile iyi ilişkiler içinde olmak ve sevgi bağlarını sürdürmek istemektedirler. Aileleri tarafından boşanmaları kabul edilmeyen ya da evliliklerini sürdürmesi konusunda baskı gören bireyler boşanma sürecini daha da zorlayıcı yaşayabilmektedir. Aileler çoğu zaman boşanma konusunda çocuklarına destek olsalar da bazı durumlarda buna karşı çıkıp, barışma konusunda onları ikna etmeye çalışabilirler. Bu çalışma da bunun örneklerine rastlanılmış, ailelerin destek olsalar bile bu yönde de istekleri olduğu görülmüştür.

Buradaki sonuçlarda da görüldüğü gibi toplumsal değerlerin ve normların evlilik üzerinde çok büyük etkisi bulunmaktadır. Çocukların ailelerinden gördükleri ve dolayısıyla onlardan aldıkları kültür, zamanla kendi davranışlarına yerleşebilmektedir. Türk aile ve kültür yapısında aile kurma sürecinin, ritüeller ve

köken ailelerin sürecin merkezinde olmaları nedeniyle daha sancılı geçtiği bilinmektedir. Türk kültüründe evlilik, yalnızca iki kişinin yaşamlarını birleştirmeleri değildir, aynı zamanda iki ailenin arasında gerçekleşen bir olgudur (Tezcan, 2000). Dolayısıyla organizasyon ve ekonomik yükükle ilgili aileler arasında yaşanabilecek anlaşmazlıklar aile kurma aşamasında olan gençleri de derinden etkilemektedir. Bireyler evlenip kendi çekirdek ailelerini kurduktan sonra bile ebeveynlerinin müdahaleleriyle karşılaşabilmektedir. Bu durum eşler arasında sorun yaşanmasına hatta boşanmalara bile neden olabilmektedir (Beşpınar ve Beşpınar, 2017; Kurter, Jencius ve Duba, 2004). Bu anlamda çiftlerin kendi köken aileleri ile geçmiş deneyimlerinin kurdukları yeni ailelerde çift ilişkisine nasıl yansıdığına dair farkındalık geliştirmeleri ve gerekli durumlarda çift ve evlilik terapileri gibi profesyonel yardım almaları çok önemli hale gelmektedir.

Sonuç

Değişen dünya ve toplum yapısı tüm kurumların yapısında olduğu gibi aile kurumunun işlevlerinde de farklılık meydana getirmiştir. Boşanma nedenleriyle ilgili olarak yapılmış tüm araştırmalar boşanmanın tek bir faktörle açıklanamayacak kadar karmaşık, sosyal, kültürel, psikolojik ve ekonomik boyutları olan bir olgu olduğu yönündeki görüşleri desteklemektedir. Araştırmada katılımcıların çift ilişkilerinde çok fazla zorlandıkları, köken aile ilişkileri, evlilik öncesi yaşantıları ve sosyo-kültürel öğelerden ilişkilerinin etkilendiği bulunmuştur. Çift ilişkisi içinde evli bireylerin yaşadıkları problemlerde şiddet, saldırganlık, psikolojik baskı gibi yıkıcı davranışlar göstermektense ya da sessiz kalmak, kendi içine dönmek ve izole olmaktansa aile ve evlilik danışmanlığı gibi profesyonel destek almalarının ilişkilerini olumlu etkileyeceği veya boşanma sürecini daha sağlıklı atlatabilecekleri düşünülmektedir. Boşanma süreci ve sonrasında, ruhsal/duygusal sıkıntı yaşama oranının yüksek olması ve boşanmanın insan yaşamında yoğun kriz yaratan bir süreç olması nedeniyle, yardım merkezlerinin boşanmış bireyler için ulaşılabilir nitelikte olması da çok önemlidir.

Sonuç olarak bu araştırmanın bulgularından hareketle genç bireylerin yaşamlarındaki en önemli gelişim süreçlerinden biri olan evlilik öncesi dönemde, evliliğe hazır olma, aileden ayrılaşma ve çiftlerin birbirlerinden abartılı beklentilerinin olmaması ve sağlıklı iletişim kurabilme gibi temel konularda farkındalıklarının ve becerilerinin artırılması evlilik ilişkisi içinde yaşanabilecek olası problemleri azaltabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın bulguları sınırlılıkları göz önüne alınarak dikkatle değerlendirilmelidir. Araştırma çerçevesinde sınırlı sayıda boşanmış yetişkin birey ile çalışılmıştır, bu yüzden sonuçların sadece bu araştırma için geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Bu anlamda araştırmanın sonuçlarının bu alandaki bilgi tabanına katkı sağladığı ve bir sonraki adımda, farklı metodoloji ve daha geniş popülasyonlar üzerinde yeni araştırmalar yapılarak elde edilen sonuçlar boşanmayı etkileyen diğer faktörleri de içerecek şekilde farklı kültürlerle karşılaştırılmalı olarak incelenebilir.

Çıkar Çatışması

Makalenin yazarları, çalışma kapsamında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması olmadığını belirtir.

Etik Standartlara Uyum

Bu araştırmanın planlanması, verilerin toplanması, analizi ve raporlanması sırasında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi”nde yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

References

- Akgün, R. & Polat-Uluocak, G. (2010). Effective communication and problem solving for marriage: A group work with women in a community center. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23 (23), 9-22. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/spcd/issue/21111/227377>
- Aktaş, G. (2013). Woman's identity in the context of feminist discourse: Being a woman in a male dominated society. *Journal of Faculty of Letters*, 30(1), 53-72.
- Amato, P. R., & Gilbreth, J. G. (1999). Nonresident fathers and children's well-being: A meta-analysis. *Journal of Marriage and the Family*, 61(3), 557-573. <http://dx.doi.org/10.2307/353560>
- Amato, P. R., & Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 110(1), 26-46. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.110.1.26>
- Anthony, C. J., DiPerna, J. C., & Amato, P. R. (2014). Divorce, approaches to learning, and children's academic achievement: A longitudinal analysis of mediated and moderated effects. *Journal of School Psychology*, 52(3), 249-261. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jsp.2014.03.003>
- Arikan, Ç. (1996). Halkın boşanmaya ilişkin tutumları araştırması (Public attitudes towards divorce research). *T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları*, Bilim Serisi: 96, Öncü Ltd Şti. Ankara.
- Belsky, J., & Kelly, J. (1994). *Transition to parenthood: How a first child changes a marriage: Which couples grow closer or apart, and why?* Delacorte Press.
- Beşpınar, F., & Beşpınar, L. (2017). Household structure in Turkey and practical in double wedding picture: reflections of changes also the traditions. *Nüfusbilim Dergisi*, 39 (1), 109-149. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/nufusbilim/issue/49169/628425>
- Binay, M . (2018). Analysis of the Causes for Divorce in Turkey and Alternative Dispute Methods. *Ombudsman Akademik* , 5 (9) , 237-267.
- Bohannon, P. (1970). *Divorce and after*. NY: Doubleday.
- Booth, A., & Amato, P. R. (2001). Parental predivorce relations and offspring postdivorce well-being. *Journal of Marriage and Family*, 63(1), 197-212. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1741-3737.2001.00197.x>
- Bowen, M. (1976). Theory in the practice of psychotherapy. In P. J. Guerin. (Ed.), *Family Therapy* (pp. 42-90) NY: Gardner.
- Bumpass, L. L. & Sweet, J. A. (1972). Differentials in marital instability: 1970, *American Sociological Review*, 37(6), ss. 754-766.
- Booth, A., & Edwards, J. N. (1985). Age at marriage and marital instability, *Journal of Marriage and Family*, 47(1), 67-75.
- Burns, A., & Dunlop, R. (2002). Parental marital quality and family conflict: Longitudinal effects on adolescents from divorcing and non-divorcing families. *Journal of Divorce & Remarriage*, 37(1-2), 57-74. http://dx.doi.org/10.1300/J087v37n01_04
- Can, Y, Aksu, N . (2016). Boşanma sürecinde ve sonrasında kadın. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (58) 888-902. Doi: <https://doi.org/10.17755/esosder.258824>
- Cherlin, A. J. (2010). Demographic trends in the United States: a review of research in the 2000s. *Journal of Marriage and Family*, 72, 403 – 419.
- Clarke-Stewart, A., & Brentano, C. (2006). *A review of "divorce: causes and consequences*. Yale University Press.
- Das, C. (2011). *British-Indian adult children of divorce: Context, impact and coping*. United Kingdom: Ashgate.
- Demircioğlu, N., S. (2000). *Effects on the women's status and sex role of divorce*. (Unpublished doctorate thesis). Ege University, Institute of Social Sciences. İzmir.
- Duman, N, (2018). Boşanmanın psiko-sosyal sebepleri üzerine bir değerlendirme araştırma makalesi, *International Journal of Human Studies*, 2 (2018), 246-255. Doi: <https://doi.org/10.35235/uicd.464622>
- Dwairy, M. (2006). *Counseling and psychotherapy with arabs and muslims: a culturally sensitive approach*. Columbia University New York and London: Teachers College Press.

- Erdur-Baker, Ö. (2007). Psikolojik danışma ve kültürel faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3, 27, 109-122.
- Günindi, A. E. (2010). Türk atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 0(6), 167-182.
- Furman, R., Langer, C. L., & Taylor, D. B. (2010). Analyzing narratives through poetic forms and structures in gerontology: Applying new tools in qualitative research. *Journal of Poetry Therapy*, 23 (2), 61-71.
- Georgas, J. (2006). Families and family change. In *Families across Cultures A 30-Nation Psychological Study* (Eds. J. Georgas, J. W. Berry, F. J. R. van de Vijver, Ç. Kağıtçıbaşı, Poortinga, Y. H., pp. 3-51). Cambridge University Press.
- Goldenberg, H., & Goldenberg, I. (2012). *Family therapy: An overview* (8th ed.). Belmont: Thomson Brooks/Cole publishers.
- Gostečnik, C. (2010). *Sistemske teorije in praksa. [System theory and practice]*, Ljubljana, Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut; N. Rijavec Klobučar, *Transformativno učenje v partnerskih odnosih na prehodu v starševstvo [Transformative learning in the transition to parenthood]*, "Andragoška spoznanja" 17 (2011) 3, 31–39.
- Gülerce, A. (1996). *Psychological patterns of family in Turkey*. Boğaziçi Matbaası.
- Gülerce, A. (2007). *Transformational model of family and psychological patterns of family in Turkey*. Boğaziçi Matbaası.
- Havermans, N., Botterman, S., & Matthijs, K. (2014). Family resources as mediators in the relation between divorce and children's school engagement. *The Social Science Journal*, 51(4), 564-579. <http://dx.doi.org/10.1016/j.soscij.2014.04.001>
- Hope, S., Power, C., & Rodgers, B. (1999). Does financial hardship account for elevated psychological distress in lone mothers? *Social Science & Medicine*, 49(12), 1637-49.
- Huston, T. L., Caughlin, J. P., Houts, R. M., Smith, S. E., & George, L. J. (2001). The connubial crucible: Newlywed years as predictors of marital delight, distress, and divorce. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80, 237-252.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalcılar, Z. (2014). *Dünden bugüne insan ve insanlar sosyal psikolojiye giriş*. Evrim yayınevi.
- Karakaya, Ş. (2018). *The effect of divorce on children's self-esteem and social problem solving skills: a comparative study of Denizli in the sample*. (Unpublished Master Thesis). Hacettepe University/Institute of Social Sciences. Ankara.
- Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods, and research. *Psychological Bulletin*, 118(1), 3-34. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.118.1.3>
- Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (1997). Neuroticism, marital interaction, and the trajectory of marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(5), 1075-1092. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.72.5.1075>
- Karney, B.R., Bradbury, T.N., & Johnson, M.D. (1999). Deconstructing stability: The distinction between the course of a close relationship and its endpoint. In J.M. Adams & W.H. Jones (Eds.), *Handbook of interpersonal commitment and relationship stability* (pp. 481 – 499). New York: Plenum Press.
- Kerr, M. (1981). Family systems theory and therapy. In A. S. Gurman ve D. P. Kniskern (Eds.), *Handbook of family therapy* (pp. 226-264). New York: Brunner/Mazel.
- Klobučar, N.R. (2016). Transition to Parenthood and Susceptibility to Divorce: qualitative research of divorced young parents in Slovenia. *Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie*. 6(1), 157-177.
- Kurter, M. F., Jencius, M., & Duba, J. D. (2004). A Turkish perspective on family therapy: An interview with Hürol Fisiloğlu. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 12(3), 319-323.
- Laver R. H., & Laver, J. C. (1991). *Marriage and Family The Quest For Intimacy*. Wm.C. Brown Publishers.

- Markman, H. J., Rhoades, G. K., Stanley, S. M., Ragan, E. P., & Whitton, S. W. (2010). The premarital communication roots of marital distress and divorce: The first five years of marriage. *Journal of Family Psychology, 24*(3), 289-298. <http://dx.doi.org/10.1037/a0019481>
- McGoldrick, M., Gerson, R., & Petry, S. (2008). *Genograms: Assessment and intervention*. New York, NY: W.W. Norton.
- Mocan-Aydın, G. (2000). Western models of counseling and psychotherapy within Turkey: Crossing cultural boundaries. *The Counseling Psychologist, 28*(2), 281-298.
- Orbuch, T. L., Veroff, J., Hassan, H., & Horrocks, J. (2002). Who will divorce: A 14-year longitudinal study of Black couples and White couples. *Journal of Social and Personal Relationships, 19*(2), 179-202. <http://dx.doi.org/10.1177/0265407502192002>
- Quah, S. R. (2008). *Families in Asia Home and Kin*. NY: Routledge.
- Öngider, N. (2013). Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 5* (2), 140-161. DOI: 10.5455/cap.20130510.
- Özğür, K. (2006). Eşlerde Problem Çözme. Ana – Baba Okulu (12. Baskı). İçinde (201-219). Remzi Kitabevi.
- Robinson, M. (1991). *Family transformation through divorce and remarriage: A systemic approach*. Routledge Publication.
- Sanizah, A., Hasfariza, F., Norin Rahayu, S., Nur Niswah Naslina, A.: Determinants of marital dissolution: a survival analysis approach. *Int. J. Econ. Stat. 2*, 348–354 (2014)
- Segrin, C., & Flora, J. (2011). *Family Communication*. NY: Routledge.
- Sucu, İ. (2007). *Boşanmış Kadınların Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrası Toplumsal Kabulleri (Sakarya İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınevi.
- Tedeschi, R. G., & Calhoun, L. G. (2004). Posttraumatic growth: Conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry, 15*(1), 1-18.
- Tezcan, M. (2000). Türk Ailesi Antropolojisi, İmge Kitabevi Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2014). *Evlenme ve boşanma istatistikleri*. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16051>.
- Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması (TBNA), (2014). *T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması*. Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 23. Birinci Basım.
- Watzlawick, P., Bavelas, J. B., Jackson, D. D., & O'Hanlon, B. (2011). *Pragmatics of human communication: A study of interactional patterns, pathologies and paradoxes*. WW Norton ve Company
- Weinberger, M. I., Hofstein, Y., & Whitbourne, S. K. (2008). Intimacy in young adulthood as a predictor of divorce in midlife. *Personal Relationships, 15*(4), 551-557.
- Yıldırım, İ. (2007). Partner selection among college students. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal, 3* (27), 15-30.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 6. Baskı. Seçkin Yayıncılık
- Yıldız, D. 2018. *Early marriages in the context of socio-cultural factors*, (Unpublished master's thesis). Hacettepe University/Institute of Social Sciences. Ankara.